

0243

MINISTERIO
DE CULTURA

LA RENAIXENSA

MINISTERIO
DE CULTURA

LA RENAIXENSA

REVISTA CATALANA

ANY VII.
—
TOMO I

ADMINISTRACIÓ Y REDACCIÓ
Carrer de la Portaferrissa, 18, baixos.
BARCELONA.

Lluis Serra dib.

GOMEZ SC

MINISTERIO
DE CULTURA

TAULA

	<u>Págs.</u>		<u>Págs.</u>
A. y P., A.		Montserrat.	352
Manifestació de productes catalans.	183	BELL-LLOCH, MARÍA DE	
ALSINA, SIMON.		Nostre Senyor tanca una porta y n'obra una altra.	278
Tres recorts.	456	BOIX, VICENS.	
ANÓNIM.		Recort als poetes de Catalunya.	374
L'Atlántida.	321	BONILLA, JOSEPH M. ^a	
A. AULESTIA Y PIJOAN.		A la memoria del ilustre Azara.	376
Lo moviment literari catalá en 1876.	37	CALVET, DAMAS	
BALAGUER, ANDREU.		Aucell, dona ó flor.	128
Bibliografía.	66	COCA Y COLLADO EMILI.	
De las costums nupcials catalanas en lo sigle XIV.	401	La viola.	379
BALARI Y JOBANY, JOSEPH.		CONSISTORI DELS JOCHS FLORALS DE BARCELONA.	
M. T. Tiro.	24	Cartell.	71
BARADO Y FONT, FRANCISCO.		Composicions rebudas.	145 y 216
Lo Cabo Perilla.	197	Composicions premiadas.	315
Recorts de Catalunya.—			

La Renaixensa

Págs.	Págs.
FITA, FIDEL	PONS Y MASSAVEU, JOAN.
Lo llibre vert de Manresa. 116	A un héroe. 205
FRANQUESA Y GOMIS, JOSEPH	PUIGGARÍ, JOSEPH
Lo fossar. 451	Sermó del Bisbató. 257
GENER, POMPEY.	R.
Lo sigle XIV. 429	Teatre Catalá. 213 y 391
IXART; JOSEPH.	RICMAR, FRANCESCH.
Messalina. 179	La novela. 109
JACAS, MANEL.	RIERA Y BERTRAN, JOAQUIM
Francesch Camprodon. 454	Debém insistir. 19
LLUCH, MARÍA DE	La Pezzana. 173
Viudesa. 59	ROCA, JOSEPH NARCIS.
M., F.	La factible Diputació ge- neral de Catalunya. 163 y 243
Los diners de Judas. 204	Wifredo lo Pilós. 332, y 417
MARTÍ-FOLGUERA, JOSEPH.	ROCA Y ROCA, JOSEPH.
Salou. 191	Adeu siau. 126
MASSERAS, JOSEPH M. ^a	Zobeida. 130
Per ella. 52	L' ombra de la mort. 307
MASPONS Y LABRÓS, FRANCISCO.	ROMEU, MANEL.
Literatura popular. 290	La modista. 206
NEGRE, JOAQUIM DE	RUBIÓ Y LLUCH, ANTONI.
Recort dels Tres Toms. 288	Odas de Anacreont. 137
NUVIOLA, JOSEFINA.	SARDÁ, JOAN.
Amor. 58	Bibliografía. 60, 140, 209, 313, 383, y 457
PAU, FRANCISCO MANEL.	SITJAR, JOAQUIM.
La posan de llarch. 364	Lo romiatje á Nostra Sen- yora dels Angels. 438
POCH Y CORTÉS, RICART.	TOMÁS SALVANY, JOAN.
A ma estimada mare. 207	L' última obra de donya Concepció Gimeno. 358

Taula.

	Págs.		Págs.
TORRES Y REYATÓ, JASCINTO.		VIDAL Y VALENCIANO, GAYETÁ.	
La Catedral.	310	Lo mon invisible en la literatura catalana. 1, 81, 153 y 233	
UBACH Y VINYETA, FRANCESCH.		VILA Y GUYTÓ, ANTONI.	
Lo ball de la vida.	55	Desenganys.	133
V. V. Y G.		VILANOVA, EMILI.	
Rectificació.	392	¡Sense dinar!	104
VIDAL, MODEST.		X. X. X.	
Missa de Requiem de Verdi	445	Una festa catalana.	94

MINISTERIO
DE CULTURA

LO MON INVISIBLE

EN LA

LITERATURA CATALANA

III

A alguns anys, procurant demostrar á gent rústiga y de pocas lletras quant de infundat tenen certas preocupacions y pecaminosas creencias, aná rodant la conversa de manera que un dels presents, volent demostrar que sabia mes que jo en estas materias, me digué tot resolt y ab cert aire de burlona compassió: «¡Donchs ningú n' ha tornat de l' altre mon! Se coneix que no ha llegit, y aixó que sap tant, lo viatge de 'N Pere Porter.» Considero inútil consignar que no fiu del to sarcástich lo cas mes insignificant, y que exitada ma curiositat ab tals paraulas, no 'm doní per satisfet, mentres no 'm prometé lo subjecte, que 'm portaria la relació á que habia aludit. Y va cumplirme la promesa, y fou generós fins lo punt

ANY VII.—TOMO I.—N.º 1.—15 JANER 1877.

1

de regalarme lo manuscrit de dita relació, y tant bon punt me deixá la llegí d' un cap al altre, y trobantla notable per mes d' un concepte, en lo mateix punt prenguí la resolució de donarla á la estampa.

Forma lo manuscrit de que aquell bon home me feu generosa donació, un quadern de vintyvuit planas, y porta lo següent títol «*Compta y relació de un espantós viatge que feu Pere Porter, natural de Tordera, Vescomptat de Bas, y Bisbat de Girona á 23 de Agost de 1618.*» En los primers moments creguí que debia publicarlo respectantlo complertament; pero després, degudament considerada la qüestió, vaig convencerme de que no debia conservar una ortografia que no tenia altre fonament que la ignorancia del copista, ignorancia que resultaba mes de bulto, posant esment en certas circumstancias que donaban á entendre que, á mes de ignorancia, patia l' escribent frequentíssimas distraccions.

En la impossibilitat d' omplir los vuits que hi endevinaba, desistia ja de mon propósit, quan me fou entregat cert volum compost de diversos quaderns, estampats uns, altres manuscrits, titolat *Noticias de Europa*, essent un del últims, altre trasllat del famós viatge. No 's pot dir que l' un servis d' original á l' altre, puig en lo segon que 'm vingué á las mans, y que com se veurá, es mes antich que aquell, s' hi troban alguns passatjes que faltan en lo primer; mes ab tot, ab l' auxili de l' un me fou dable omplir los vuits que en l' altre existian.

Quedaba ab tot una dificultat á resoldrer: la primera copia que posehí, última en ordre de antigüetat, expressa que lo fet tingué lloch en l' any expressat de 1818 en lo qual, anyadeix, «era Virrey de Cathalunya D. Assitó (Hector) de Pignatelli, Duch de Monteleon; Bisbe de Barcelona, l' Iltre. D. Rafel de Rovirola; y de Girona lo Ilustríssim Sr. D. Francisco Arenosa y de Suasses». (Arévalo de Zuazo). Mes en dit any 1618 no regian ditas personas los cárrechs indicats, sinó D. Francisco Fernandez de la Cueva, Duch d' Alburquerque y Marqués de

Cuellar, que fou Virrey desde 1612, á 1619; ¹ D. Lluís de Sans, que ocupá la Seu episcopal de Barcelona desde 19 de Septiembre de 1612 á 29 de Febrer de 1620; ² y D. Onofre Reart que, del bisbat de Vich, passá al de Girona en 30 de Janer de 1612, ³ en lo qual continuá fins á 17 de Febrer de 1621, en que admesa pel Sant Pare la renuncia que de dit càrrech feu, se trasladá á Perpinyá ahont morí en 1622. Si l' imaginat viatge deu referirse á la época en que governaban aquells personatjes, no hi ha mes remey que referirlo á los anys 1604, ó 1605, en lo qual y desde lo de 1603 fou Virrey de Catalunya lo anomenat D. Hector Pignatelli; Bisbe de Barcelona lo dalt dit Rovirola, que regí la crossa episcopal desde 'l 10 de Abril de 1604, fins á 12 d' Octubre de 1609; y de Girona lo Illustríssim D. Francisco Arévalo y de Zuazo que nombrat en 9 de Febrer de 1598, entrá en dita ciutat en 21 d' Agost, y morí en Mataró lo dia 10 de Janer de l' any 1611. Examinat lo segon manuscrit se pot veurer que si be al escriurerlo se posá 1618, després se convertí en zero lo segon punt, resultant 1608, y si be aixó estava mes conforme ab la indicació de las autoritats eclesiásticas de Barcelona, y Girona, no ho era respecte á la del Virrey de Cathalunya, que en dit any, y desde lo de 1506 en que ho fou D. Pere Manrique, Bisbe de Tortosa, ho era y continuá essentho fins lo de 1612, D. Francisco Hurtado de Mendoza, Marqués de Almazan, Conde de Monteagudo.

¿Cóm se explica semblant contradicció? No podem dirho, ab tant major motiu en quant habentnos ultimament proporcionat altre trasllat de la mateixa relació un de nostres mes benvolguts amichs, trobam també consignada en ell la fetxa de 1608. Est últim exemplar es, dels

¹ PI Y ARIMON. *Barcelona antigua y moderna*. Tom. I, p. 59.

² AYMERICH. *Nomina et acta Episcoporum Barchinonensium*.

³ ROIG Y JALPÍ. *Resúmen Istorial de las Grandezas y Antigüedades de la ciudad de Gerona*. p. 300. FLORES. *España Sagrada*. Tom XLIV. p. 128 y sigs. ENRIQUE CLAUDIO GIRBAL. *Obis*.

tres que posehim, lo primer en ordre de antigüetat; de manera que podem dir que vingueren á nostras mans en sentit invers del temps que quiscun d' ells conta de existencia. Notes be lo que anám á dir: ni en est que data de l' any 1621, ni en lo segon que es del 1646, se fa menció de las personas que eran Virrey de Cathalunya y Bisbes de Barcelona y de Girona: sols en lo de 1705, que es lo primer que coneguerem, se consigna esta especie; ¿Constaba també en lo que serví pera traurern la copia? ¿Se estampá en esta pera donar al fet mes carácter d' autenticitat? Lo últim no li podem creurer, puig la copia fou treta per personas de pocas lletras, segons del manuscrit se desprén, del nom de la qual no 's pot duptar, puig termina ab las següents paraulas: «*Copiada per Miquel Torradeflot del poble de la Granada, als 13 de Juriol de 1795.*»

Escrit lo que precedeix habem adquirit nous datos que si be á primera vista resolen la qüestió, degudament considerats, res anyadeixen á lo que deixam notat. De ells nos confessam deutors al modest, quant erudit catalanista N' Andreu Balaguer, que tenint coneixement del *Viatje de Perè Porter*, per lo que de ell li diguerem avans de publicar los articles que estampats deixam en los números 21-22 y 23-24 de la *RENAIXENSA*, corresponets als mesos de Novembre y Desembre de 1876, nos manifestá que parlaba de est fet son homonim l' Excellentíssim Senyor D. Víctor Balaguer en la obra que ab lo títol de *Las Calles de Barcelona*, doná á llum la casa editorial de Salvador Manero l' any 1866.

En efecte: en dita obra, volúm I. p. 504, ocupantse del carrer de esta ciutat anomenat del «Infern», continua ab molt notables variants la llegenda del espantós viatge, consignant que semblant nom pervé de que havent preguntat Porter,—á qui l' autor de *Las Calles de Barcelona*, anomena Boter,—quin carrer era aquell, á un dels viandants que trobá á son pas, al retornar á sa casa; li respongué que era lo del Infern. De lo qual se desprén que portaba ja semblant nom, avans de que Porter realisás lo

viatge y per lo tant que est no influí en poch ni en molt en lo nom de dit carrer.

Mes prescindint d' aixó, consigna terminantment lo Senyor Balaguer, D. Víctor, que 'l fet tingué lloch en 1603, fetxa que, si convé á la época en que regia lo Vi-reynat de Catalunya D. Hector Pignatelli, y lo bisbat de Girona D. Francisco de Arévalo, nou confronta ab los anys en que fou bisbe de Barcelona lo Illustre Rovirola; de manera que per aquest costat, res habem conseguit. Es dir que la noticia de D. Víctor Balaguer no 'ns proporciona mes llum pera fixar l' any en que lo llibre fou escrit, ó millor, respecte d' aquell en que se soposa realitat lo viatge.

Pero dit també l' autor de *Las calles de Barcelona*, que «Entre los cuentos de vieja y populares consejas de Cataluña existe una tradicion, que vamos á relatar por lo que de novelesca tiene y poética, y por referirse tambien en algun modo á la calle de que nos ocupamos. Ya esta conseja se halla relatada en una obra manuscrita del autor valenciano D. Gaspar Antist, cuyo título es: *Memoria de cosas senyalades que se han seguit en la ciutat de Valencia y regne de Aragón*, obra que se conservaba inédita en un convento de Valencia, y cuyo volúmen habrá acaso desaparecido, como tantos otros, para desgracia de las letras.» Que la llegenda fou popular en Catalunya, y que viu encare lo recort de la mateixa, ho probaria quan altre no, lo número de copias que possehim. Mes, ¿existia realment esta relació en lo llibre de Antist? Podria per ell venirse en coneixement de l' any en que tingué lloch lo *espantós Viatje*?

Consultats los bibliógrafos valencians Ximeno y Fuster trobam lo següent: En lo catálech del primer, *Escritores del Reyno de Valencia* (1747) t. I, p. 367, «en el archivo de dicho convento (lo de P.P. Predicadors de la ciutat de Valencia) he visto un M. S. suyo, (de Antist) muy curioso con este título: *Memoria de cosas senyalades que se han seguit en la present Ciutat y Regne de Valencia, comensant en lo*

mes de Agost del any 1855. fól.» Desde luego se pot notar la diferencia que existeix en lo títol, tal com lo transcriu Ximeno y segons lo porta Balaguer. Mes tampoch es exacta la noticia donada per Ximeno, puig segons diu Fuster, *Biblioteca Valenciana* (1827), t. I, p. 134, fou autor del manuscrit altre Antist, fill de aquell á qui Ximeno l' atribueix. En efecte existí un Gaspar Antist que fou doctor en Drets y Advocat de Valencia, al qui en l' any 1500 lo Rey en Ferran lo Católich, nombrá Jutje privatiu y protector del Real Convent de P. P. Predicadors. Deu presumirse, que havent merescut tal distinció en l' any últim del segle XV, no debia ja viurer, ó si vivia, debia esser molt vell en el any 1555, primer de la série en que esdevingueren *les coses senyalades* contengudas en lo manuscrit. Mes fonament te donchs la opinió de Fuster que atribueix dit treball al fill del expressat doctor en drets, qual en 1530 fou sortejat Mustasaf de la Ciutat; en 1538 jurat segon per lo bras de cavallers y generosos, y que morí en 21 de Novembre de 1575. Pero resultarà també que en lo manuscrit á que 's refereix D. Víctor Balaguer, no podia existir lo VIATJE FET AL INFERN PER PERE PORTER, com no continuás las *Memorias de cosas senyalades*, altre escriptor; puig mal podia Antist fill, registrar avans del 1575, en lo qual morí, un fet que, tenint en compte los noms del Virey Pignatelli y dels Bisbes Rovirola y Arévalo deu referirse precisament als anys 1604 ó 1605. Fixada esta fetxa, fundats en los noms contenguts en lo manuscrit que primer nos doná noticia de la existencia del viatge de Pere Porter, podém descriurer los demés.

Lo segon, ó sia 'l que 'ns serví pera omplir los vuits que en lo primer resultaban, comensa de la següent manera: «*Relació que feu Pere Porter pagés de la vila de Tordera prop d' Hostalrichs, de que avia estat en lo Infern desde 'l dia de la yigilia de sant Barthomeu, fins lo dia de sant Miquel de Septembre de l' any 1608, y de lo que allí vá veure*» y termina «*Aquest llibre s' es traslle-*

dat de un altre scrit de ma, vuy á 22 de Juny de 1646, per Banet Vila Student en Girona ¹.

Disposat donchs l' original per anar á la estampa nos fou remesa la última copia que data del 1611, y tant per esta rahó, com per las circumstancias de que parlarém luego, donarem per inútil lo que de molts anys fet teniam, y cedint als prechs de nostres amichs, los propietaris de la *Revista LA RENAIXENSA*, determinarem publicar á continuació dels articles «*Lo mon invisible en la literatura catalana,*» lo referit «VIATJE» cenyintnos y ajustantnos al trasllat de 1621, sens perjudici de fer notar las diferencias mes culminantes que resultassen de la confrontació ab los altres dos. Pera procehir de esta manera havém tingut en compte dos rahons: primera, la de que essent la copia de 1821, resulta quasi be coetánea ab lo fet que en ella 's refereix: segona, que esta fou feta per persona dotada de mes coneixements dels que de segur tenian los autors de las altres duas.

En efecte: á la relació, que porta lo comensament que segueix, «*Cas raro que succehí á un tal Pere Porter de la vila de Tordera que entrá y eixí de l' Infern lo any 1608,*» preceeix la següent noticia á manera de advertencia. «*Habentme vingut entre mans una copia de una deposició que Pere Porter de Tordera, del Comptat de Cabrera, havia feta devant lo Comissary del St. Ofici, mossen Joan Teixidor, Prevere y Beneficiat de Blanes; avans de tornar la copia á qui me la havia deixada, volguí primer informarme ab lo mateix Pere Porter que encara*

¹ A la relació del «*Viatje de Pere Porter*», segueix en est manuscrit, la «*Relació verdadera d' un cas maravellós succehit en Alemanyia en una terra dita Sleburg á 25 de mars de 1533, estampat en Roma de Lluís Zannetti ab llicencia dels superiors*». Consisteix en que la gent de dita terra y dels pobles vehins, se convingueren pera robar un gran tresor existint en una iglesia, y havent tots comparegut pera efectuarho, després de haber mort á alguns frares del convent, quant ja anavan á tocarlo esdevingué tal cataclisme, que tots moriren, excepte los autors del pensament, que 's quedaren convertits en estátuas prop del altar ahon era 'l tresor.

vivia, y aixís lo 1^r. dia de 8bre del any 1621, li aní á parlar en sa casa de la vila de Tordera, ab lo P. F. Clement de Tordera, religiós caputxí, lo que 'ns esplicá en un camp, baix d' una pomera. Li llegí tota esta deposició, y lo que se contenia en ella, y li diguí si era veritat lo que allí estava contengut y ell me respongué y afirmá que era la propia deposició que havia depositat devant dels Srs. Inquisidors y que tot era veritat, exceptat que no havia estat en lo Infern tant com allí deya, y sí sols deu dias so es: desde la vigilia de St. Barthomeu, fins al 1^r. dia de 7bre que es St. Daniel y aixís estaria equivocát que en nom de St. Daniel digueran St. Miquel. Y prou es així per lo que diu ell, que estigué en vila de Morvedra en lo Regne de Valencia mes d' un mes per cobrar las forsas. Si fos estat per St. Miquel, no hauria pogut esser per Tots Sants en Hostalrrich v en Tordera, y aixís per St. Miquel se posá en cami per venirsen á sa terra. Y me digué que passá á Montserrat. Y aixís jo Fra Francesch de Canet de Roselló, en la Vall Espir, religiós caputxí, sabuda la veritat, me determiní de copiarho á major honra y gloria de Deu N. S. Lo qual com passá es d' esta manera.»

Com se veu donchs lo manuscrit de Fra Francesch de Canet es lo que fa major autoritat, y lo que revesteix major caràcter d' autèntich. Lo que es l' autor tenia la relació per tan verídica, que no vascilá en continuar á la fí de la mateixa, una petita disertació teològica-moral pera demostrar la certeza de tant gran miracle com fora estat loque se expressa en la maravellosa relació. Cal manifestar en descárrech de Fra Francesch, que no era sol en presumirho. Podem adhuir en proba, que com ell discorria lo M. R. P. Christoval Vega, ja que en la obra que escrigué ab lo extravagantíssim títol de *Clarín sonoro que haze gente para el cielo, ó tratado de las penas que padecen los condenados*,¹ en lo capítol xix, que por-

¹ Lo llibre referit que compost per lo M. R. P. Christoval Vega de la Companyia de Jesus, doná á llum, seguida la sua mort, lo P. Juan Bau-

ta la següent rúbrica: «Las injusticias en los Tribunales, y pleytos, llevan muchos de sus ministros al infierno», y en lo qual, si val dir la veritat, posa á la gent de curia com un drap tort, se expressa en los termes següents. «Aun dura reciente en Cataluña un exemplar castigo «que Dios hizo en un Notario por una injusticia que hizo «á un labrador, como lo contó el P. Honorato Rio Pre-«dicador Apostólico, por cuyas manos passó el caso y se «probó auténticamente, y es tradicion que oy dura en un «lugar de Cataluña llamado Ostalric y sucedió año «1618».

Res podem anyadir á lo que deixam manifestat respecte de l' any precís á que deu atribuirse l' imajinat viatge. En cambi tenim en lo *Clarín sonoro* una nova proba que fortifica lo que dit deixám ab relació á la popularitat que alcançá la llegenda ó relació. Vejam donchs lo contingut de la mateixa.

tista Bosquete, de la mateixa Companyia, fou dels mes populars en aquell temps. Imprés em Pamplona per Alfonso Burguete s. a.; be que la llicencia fou concedida per Vicente Bojoni, Provincial de la C. de J. en los Regnes de Aragó, en Barcelona á 21 de Març de 1674, fou reestampat moltes vegadas en Valencia, Barcelona y altres ciutats de Espanya. Pera que 's pugua formar concepte de l' estil, citarem un breu passatge del referit capítol. «Allí es la inocencia oprimida donde el Abogado movido de interés se haze á la vanda de la injusticia y engaña á su cliente; el Juez vende la sentencia; y el que avia de vengar el agravio del pobre y del inocente, comete de nuevo muchos para que el inocente perezca. Para con estos malos juezes é iniquos Curiales, la pobreza de los litigantes, la misma verdad la haze mentira. ¡Qué fuertemente combate este exercito de cabilaciones, trampas, falsías, engaños, mentiras, entre las plumas, pleytos, testigos, Notarios, Escrivanos, Procuradores, y Agentes que militan en la Plaza! Ello es así, que essas plumas de Escrivanos, Notarios y Abogados. lanzas son, espadas y saetas con que muchos malos Curiales, hazen guerra á la misma Justicia.» Per ahont se veu, que lo títol del llibre pot ressentirse del mal gust dominant en la época en que fou publicat; mes lo que es lo P. Christoval Vega, tenia ben llegits los místichs y ascétichs castellans dels segles setze y disseté.

RELACIÓ Y MEMORIA Y ESPANTÓS VIATJE

QUE FEU

PERE PORTER

PAGÉS, DE LA VILA DE TORDERA,
VESCOMPTAT DE BAS, Y PROVINCIA DE GIRONA
als 23 d' Agost de 1608.

ESSENT VIRREY DEL PRINCIPAT DE CATALUNYA,
LO EXCEL-LENTISSIM SENYOR

DON HECTOR PIGNATELLI, DUCH DE MONTELEON;
BISBE DE BARCELONA,

LO IL-LUSTRISSIM SEÑOR DON RAFEL DE RUBIROLA;
Y BISBE DE GIRONA

LO IL-LUSTRISSIM SENYOR DON FRANCISCO ARÉVALO Y DE ZUAÇO.

*Lo vespre y vigilia de Sant Barthomeu Appóstol, als
22 d' Agost de l' any 1608, succehí lo cas següent:*

EN nom de la Sanctissima Trinitat Pare, Fill
y Esperit Sant Amen ¹.

En lo any de la Nativitat del Senyor 1608
á 23 del mes d' Agost vespre y vigilia
de Sant Barthomeu Apóstol, estant Pere
Porter pajés de la vila de Tordera, Vescomptat de Ca-
brera, ² molt descuidat en sa casa, ab la sua muller y fa-
milia, li exposaren un reclam, y li feren despesas, en vir-
tut de un acta de debitori que ell y son pare firmaren, per

¹ Aixís en las copias de 1921 y 1646. En la de 1795. «En nom de Deu
sia y de la humil Verge Maria Mare sua, Amen.»

² En lo manuscrit de 1795. Vescomptat de Bas. y Bisbat de Girona.

quantitat de 600 ll. s. que avian matllevat. Y aixís en dita execució y per fer aquell, vingueren ab oficial de la cort d' Hostalrich que es la de tot lo Vescomptat. Y per quant dit Pere Porter, estava obligat ab escriptura de terç ab bens y personas, estant dits oficial, en la casa de dit Pere Porter, lo prengueren ab un sacrament ¹ y omenatge y le inventariaren tots los bens. Pero sabent molt be dit Pere Porter que lo acte en virtut de lo qual se li feya dita execució, molts anys avia que era escansellat, per quan ell pagá dita cantitat, protestá y requirí que no passasen avant dita execució, dient y referint que ell no devia cantitat alguna de dit acte per quant avia pagat. Y com la escancellació no 's trobave y diu dit Pere Porter que lo Notari que avia pres la escancellació de dit acte era ja mort, y lo principal deya que lo dit Pere Porter no l' avia may pagat y que li devia tot lo deute y que tal acte no estava escansellat ni constaria may, inventariárenli tots los bens y la heretat que gosaba, donant deu dias de temps per los mobles y trenta pels immobles y clos lo acte de l' inventari lo encomanaren á la muller de dit Porter y volentsen portar penyoras los ministres pera esser pagats dels salaris y dietas y volent posar á la presó á dit Pere Porter y vehent est lo que passaba, devant de moltes personas suplicá als dits oficials que no li traguessen penyora ni roba de casa, sinó que no 's moguessen de sa casa que ell aniria al lloch ó vila de Massanet, ² que allí alguns li debian bastanta quantitat de diners pera pagar y satisferlos totas las dietas y salaris di dita execució. Y los oficials tant per saber la bondat del home, que digué que en lo endemá, dia de Sant Barthomeu, tornaria y portaria diners, com per tenirli compasió; suplicats de la gent que s' hi trovaba, foren contents de esperar-lo fins al endemá, sols anás á buscar diners pera pagarlos, y des-

¹ 1646 ab sacrament. 1795 lo prengueren y prestá á segrest y homenatge.

² 1795. Crussanyes.

pues quedaria ab sacrament y homenatge y ab las mateixas penas ¹.

EN continent que fou fet lo dit concert, dit Porter sen aná, prenent lo camí de Massanet y anant molt pensatiu y enuijat, trobá un Jove molt ben tractat, que anava á cavall y menaba altra cavalcadura vuida, y al punt que s' encontraren lo Jove saludá á Pere Porter y li demaná d' ahont era y ahont anava; pero com dit Pere Porter estigués pensatiu y afligit del que li avia esdevingut en sa casa, per causa de la execució, qual pensament lo tenia del tot divertit, ² no li donava resposta, sino que seguia caminant tot pensatiu y enuijat, discorrent com podria eixir d' aquell trevall en que estava. Y vehentlo així tant capficat lo Jove, l' hi torná á preguntar que era lo que tenia y ahont anave, que si ell podia valerlo y afavorirlo en alguna cosa, li manifestás la pena que ell tenia y li referís sos treballs, que ell l' ajudaria en tot y per tot.

Ohint semblants paraulas Pere Porter, respongué dientli perque ho volia saber, que lo seus treballs eran tant grans que ell no 'ls podia remediar sinó Deu del cel que sab la veritat de las cosas.

Digueli á les hores lo Jove que no s' espantás, que moltes vegadas permetia Deu treballs á las personas per probarlas y quant mes afligidas estan y sens remey, pensant que Deu las ha deixadas del tot, proveheix Deu que sian ajudadas y afavoridas per alguna persona, y las trau de treballs, que tantas horas tants remeys ³.

¹ 1795. Però que estigués á segrest y homenatge y ab penas posadas sinó cumplia lo promés.

² Vejes aquí empleat lo verb *divertit* actiu en sentit reflexiu, y en accepció diferent de la que en la actualitat s' estila, com no sia en llenguatge estratègic. «Las columnas feren una diversió amenassant forsar lo pas del riu».

³ Falta tot l' apartat en las copias de 1646 y 1795.

Ohint Pere Porter las paraulas de dit Jove ¹ mirabel en la cara dientli: Gentil home, molt sou jove pera donar remey á mos mals y consell en mes treballs: ¿no sabeu vos que los consells pera acertarse, s' han de pendrer d' homes vells, savis y experimentats en treballs y prosperitats, que hajan vist y oit y cercat lo mon, y que sapian que cosa es be y qué cosa es mal? Vos sou massa jove y no teniu ditas cosas ².

Respongueli lo Jove: De tot lo que vos dieu tinch jo, y encara molt mes y crech y entench que ningun home del mon nat, m' avansia y porte ventatja de tot lo que vos me haveu dit.

Anant aixís parlant entraren en un camí fondo que va al lloch ó vila de Massanet, y dit Jove ³ li digué una y moltas vegadas, que no anás tan pensatiu y ahont anava.

Dit Pere Porter ja enfadat li digué: Jo vaig al lloch de Massanet. ⁴ ¿Perque ho voleu saber?

A les hores dit Jove, que anava á cavall, li digué que ell també hi anava y que si volia pujar á cavall á l' altra cavaladura, que no hi anaba ningú en ella, que hi pujás y aixis no 's cansaria, y que no s' enujás que anirian de companya: que si ell lo podia valer y ajudar en res, que li digués, que ell ho faria de molt bona voluntat, y li pregá molt li digués que tenia y de que estava tant trist y aflijit.

A les hores dit Pere Porter se 'l torná á mirar y algun tant se alterá y caminant li digué: Jo no vull pujar á cavall; mes puig me dieu que anau á Massanet, y consell m' oferin y remey á mos mals y treballs, jo vols ⁵ diré. Y sen-

¹ 1646. Ohidas las paraulas lo dit Pere Porter d' aquell Fadrí.—1795. Ohidas las paraulas d' aquell Fadrí, lo dit Pere Porter sel mirá á la cara.

² 1795. Vos sou massa jove puig encara no teniu la barba blanca.

³ 1646. 1795. Fadrí.

⁴ Crussanyes.

⁵ *Vols* forma ampurdanesa usada al present per *vos lo*.

yantse en nom del Pare y del Fill y del Sant Sperit, dit Pere Porter digué ¹.

«Sabreu com jo so y 'm dich Pere Porter: so natural de la Vila de Tordera que avem deixada atras; fill de Joan Porter pajés. Alguns anys ha, com las anyadas fossen esterils, fou forsos á mon Pare comprar blat y manllevar diners, y lo mateix que nos vengué lo blat nos deixá 'ls diners. Era aquest un tal Just de Tordera, per lo qual ne ferem mon Pare y jo un devitori ab lo qual nos obligarem tots nostres bens y heretats haguts y per haver, ab escriptura de ters y ab obligació de personas, que dintre cert temps pagariam dita cantitat: y aixis mon Pare avans de morir pagá dita cantitat y li escancellaren dit acte de devitori y assó ja ha pasat mes fa de vint anys. Jo estava ja molt descuidat de estas cosas; mes vuy dia present, me es vinguda tota la cort ² d' Hostalrich, los oficials y ministres d' aquella, y en virtut de dit acte de devitori, m' han pres y inventariat tot los bens y me volen posar á la presó y traurem roba de casa y vendrela per ser pagats dels salaris y despesas; pero jo los he pregat me dexassen anar á Massanet que alli me devian alguns diners y que los portaria en sent demá y pagaria las dietas y despesas: axi ells son restats en casa mia y me han deixat anar ab sagrament y homenatge, ab una manlleuta que per tot demá tinch d' esser tornat. Assó es la quimera y tristor que jo tinch y los treballs que 'm portan desatinat y fora de mi, que quant hi penso no se que 'm faria: veurer que so executat y afrontat per cantitat he pagada molt temps ha..... Posauvos la ma al pit, y mirau que diria cada qual que lo semblant li succehis. Y aixis puig vos he dit jo los meus

¹ 1621. Pere Porte 's señaia (*sic.*) En nom de Deu que es principi sens principi de totas las cosas: sabreu com jo etc.—1646... «jo vos ho diré: y senyás en nom del Pare y del Fill y del Sant Sperit y digué: Sabeu com jo etc.—1795. Jo vos ho diré y senyantse dit Pere Porter s' explicá.

² 1795. Justicia.

treballs, vejau vos ara que consell me donareu en aquesta necessitat en que estich posat»¹.

Mentres tenian aquesta plática y conversació, dit Porter anava á peu y lo Jove que anava á caball li deya «pujau á caball en la altra cabalgadura y no vos cansareu:» y anant aixis parlant, entraren un cami fondo y estret, y l' animal que anava solter, se li ficaba quasi sempre entre peus y fentli jochs, quasi convidantlo á que pujás á cavall, en tant que dit Porter estava un tant esmirat.

Lo Jove li digué á les hores que l' havia molt ben entés y que no estes mes enujat que ell lo trauria de sos treballs y que no ho dubtás: y li digué. «Pues vos Pere Porter me habeu contat vostres treballs y jo vos he promés traureus d' aquells, vull jo saber que 'm digau si 'l sabeu, lo nom del Notari que prengué dita excancellació de dit devitori.»²

Dit Porter respongué. «Se anomenaba Jelmar Bonsoms³ lo qual era notari propietari de las escripturas ó escrivanias de las vilas de Tordera y Hostalrich.»

Dit Jove li digué que hi anás y li digués que li tragués lo acte de la dita escancellació.

Dit Porter respongué á les hores: «Si dit Notari fos viu ja ho auria fet; mes fa ja molts anys que es mort y per molt que s' han mirat las escripturas, may s' ha poguda trobar dita escancellació de dit acte, de manera que si no 'm donau altre remey, sabeu molt poch.»

Ohint asso dit Jove li respongué ab algun enfado «que ja desconfiaba» afejint: «jo vos traure de dit treball sinó que jo tinch temor de que no digau veritat, per quant jo se molt be que dit Notari ha fet molt be de son ofici. Si fos veritat que hagués pres dit acte de escancellació, ho ha-

¹ 1646... del que he pagat molt ha: vejau vos que m' hi dieu y quin remey me donau.—1795 molt temps ha: y aixis jo ja vos he dit mos treballs: vejau vos quin remey me donareu en esta necessitat que tinch

² 1746 y 1795... de dit acte quant pagareu dita cautitat.

³ 1746 está dit passatje molt confos é incomplert.—1795. Gelmar Bonsoms.

guera assentat en lo marge de dit acte, y que ara que era mort lo Notari ho deya, que si fos viu no li gosaria dir.»

A les hores dit Porter jurá que lo que ell havia dit, era tanta veritat, com era veritat que per anar á Paradis haviam de esser Christians y haviam de morir. Y digué tambe: «voldria que dit Notari fos aqui present, que li diria y li faria bo, y entendria com deya molta veritat, que no tenia que demanarli perdó en aquest mon ni en l' altre y que tot pasaba aixis com ell havia dit, per quant era la pura veritat.

Y en lo temps que dit Porter digué las cosas al Jove caminant, arribaren al estany de Sils que pren lo nom de un lloch que 's diu Sils, qual lloch y estany son en lo camí que vá de Tordera á Massanet, y com lo camí era estret y la cavalcadura que no hi anava ningú sempre li venia entre peus, dit Pere Porter se determiná de pujar á caball y per esto li demaná llicencia al dit Jove, lo qual li respongué que desde 'l principi podia haberho fet. ¹

Y així dit Pere Porter se senyá y en lo punt que fou á caball tot se alterá y los cabells se li erissaren en lo cap y sentí y vejé com las cavalcaduras parlaven la una ab l' altre.

Encontinent dit Jove digué: «Puig vos, Pere Porter, me haveu contat vostres treballs, los quals son pera vos mólt grans, y jo vos he promés de ajudarvos y donarvos consell y trassa ab que fosseu ajudat y remediat, jo vull tenirvos la paraula y lo promés, y vos faré parlar ab lo

¹ 1646... estan y de Sils lo qual tenint una lleuga d' ample y una de llarch y essent dit fadrí y Porter en lo camí, caminaven en gran manera y la cavalcadura, soltera sempre, li anava entre peus, y dient dit Porter al fadrí, pus anava á Massanet y al principi me deyeu que si volia pujar á caball en aquesta cavalcadura quem ve entre peus, si vos me doneu llicencia jo hi pujaré. Dit Jove fou mólt content.—1795.... de Tordera al lloch de Crussanyes distant quatre lleguas desde la un á l' altre, dit Fadri torna á pregarlo que muntás á caball y dit Pere Porter digué, puig vos dieu que aneu á Crusanyes y tant me aveu pregat, pujaré ab vostra llicencia. Y dit Jove li digué que estava content y que de bell principi ho podia aver fet.

dit Jelmars Bonsoms, Notari, lo qual si ell ha pres dit acte de escancellació ell vos dirá ahont lo posá y ahont es. Teniuvos be á caball que jo so lo Diable.»

Dit Pere Porter se tingué fort ohint estas paraules, y digué: «Jesus, salvaume, no 'm desampareu: Verge Santa María, siau en mi.»

ENCONTINENT las cavalcaduras totas dues juntas arrencaren á correr y arremeteren per l' estany de Sils, per montanyas y per valls, y Porter, sempre cridant é invocant los noms de Jesus y María, en tant que al cap d' una hora de temps que fou á caball, passadas que hagueren grans montanyas y valls, juntament grans aygues y mars, s' entraren per la boca d' una cova y isqueren en un gran pla, que tot era foch y Dimonis, ab gran multitud de gent que patia grans turments.

Espantat dit Pere Porter de veurer assó que veyá, en lo punt mateix lo Dimoni que lo havia portat allí li digué: «¿Coneixerias á dit Jelmars Bonsoms, Notari, si 'l veyes?» Y dit Pere Porter digué que si 'l veyá mólt be lo coneixeria.

Y assó dít, sentí grandíssim avalot y va veurer venir un gran tropell de Dimonis de diversas formas y figuras, que venian ab grans alarits d' alegría, sonant corns y xeremías ¹ mólt diferents de las d' aquest mon, que portaven l' ánima de Mossen Dilameras, ² Clavari que fou de dit Vescomptat, ³ y portava un procés en las mans. Lo Dimoni digué á Porter, «la causa d' assó, la qual era perquè feu fulminar una enquesta, falsament contra un home per ferlo compositar; y aixís lo procés que portava dit Dilameras en las mans, era la dita enquesta falsa que ell ha feta, per la cual cosa dit Dilameras fou

¹ 1646 corns y caramelles—1795 conrs y flautes y altres diferents es-turments d' aquest mon.

² 1646 de Jaume Vila — 1795 Jaume Vilamores.

³ 1646 y 1795 de las Baronías del Vescomptat.

capturat, lo temps que vivia, y portat á las presons de Barcelona, y culpat de moneder y de haber fet matar á alguns, y essent en dita presó caygué malalt y per dita malaltia fou tret afermançat ¹ y morí despres que dit Pere Porter s'era posat en camí. Y despres vejé Porter com los Dimonis se 'n portaren dit Dilameras á un lloch mólt horrible y espantós.

Despres caminá dit Pere Porter un poch, y vejé l'ánima de Mossen Jordá, prébere y capellá de la vila de Pineda, que estava en mitj de dues dones abraçadas ab ell, ço es, que las tenia una á cada costat y estava en un llit de camp, tot foguejant, passant diversos torments per los Dimonis que l'atormentaven. Y confessá dit Porter que Mossen Jordá avia estat ² vicari de Barcelona en l'Hospital de Santa Creu, que es Hospital General, ³ y diu dit Porter que Mossen Jordá era viu y estava bo quan ell se partí.

GAYETÁ VIDAL Y VALENCIANO.

(Continuará).

¹ 1646 ab sacrament y homenatge — 1795 aliatsat.

² 1646 y 1795. Dit Jordá fou confessor de dit Pere Porter y avia estat etc.

³ 1646 y 1795. Hospital de Santa Creu de Barcelona, y quan dit Pere Porter se partí estava ab salut.

DEBEM INSISTIR

las reiteradas mostras de bonavolensa, d'esperit de concordia franch y obert que 'ls escriptors catalans, — llevadas certas y ben escassas escepcions, — oferexen als de més enllá del Ebro, corresponen alguns d' éstos ab un silenci sempre desagradable y menos honrós pera qui 'l guarda que pera qui 'l sofreix, ó bé ab llenguatge que revela enuig reconcentrat y mala disposició digna de condol.

En compte de desviar ó endolsir los efectes de certas comparacions literarias y artísticas, que poden mortificar-nos á nosaltres avuy, com irritar demá als altres escriptors de fora Catalunya, Mallorca ó Valencia, prenen acta de aquellas apreciacions y las êxtreman, sens recordarse de que may será ben vist lo figurar en una causa com jutje y part.

Nostres lectors llegiren, sens dupte, en un dels últims números d' aquesta Revista, lo párrafo que motiva avuy estas consideracions, com motivá llavoras una contestació tan enérgica com oportuna y ben arrodonida.

Prescindim del nom del jove y en molts conceptes estimable publicista que s' apassioná á favor de la població

que l' acull, que devegadas lo celebra y que li conserva la envejable posició á que 'l mérit l' ha conduhit: oblidém al pecador y parém esment en lo pecat.

En primer lloch: ¿doném nosaltres, ab nostras publicacions y ab nostras tendencias, motiu á odis ni sisquera á recels?

En segon lloch: donat que nostras obras incitessen una natural y enrahonada hostilitat, ¿seria prudent ni eficás l' emplear las armas del descrédit no ja sóls contra 'ls vivents, més ó menos ben aconsellats y dirigits, sí que ademés contra personas que han dexat una verdadera estela de gloria entre 'ls matexos castellans ilustrats, com l' autor del *Teatro Crítico de la Elocuencia Castellana*, —l' eczemplar Capmany,—y 'l sabi y noble fundador de la *Biblioteca de Autores Españoles*, Bonaventura Cárlos Aribau, ó quals obras han promogut estudi y causat admiració dins y fora d' Espanya, com las del incomparable Balmes?

No negarém qu' en los primers dias del renaxement literari catalá se produhiren algunas manifestacions individuals que revestian cert carácter agresiu; mes los escriptors que califican y establexen comparacions, tenen l' imprescindible deber de conéxer de debó, y no d' un modo superficial y lleuger, las cosas calificadas y comparadas.

May hem sentit la fal-lera del optimisme que conduheix, més qu' á enlayrar y donar crédito á una idea, á rebaxarla y tal volta á posarla en ridícul. Sabém que la Estadística ha sigut, anys há, elevada á una categoría principal, y partidaris, com som, del llenguatge eloqüentíssim dels fets, veyém que no hi há dret pera ensuperbirnos, ni tant menos, ab nostre renaxement. Sabém, per desgracia, qu' aquest flaqueja per més de un y de dos costats, y que nó dias ni mesos, sí que anyadas enteras han de passar avans de que pogam traduhir ó fer traduhir en tots los idiomas coneguts lo catálech de las *Obras completas* de nostra moderna literatura. Per desgracia,

no ignorém que pera molts escriptors catalans que valen, lo cas está en escriure molt, més qu' en dedicarse á estudis sérios que 'ls conduxin á escriure bé. De tot axó y molt més encara tenim conexement, pero tot lo dit y molt més no prova que la literatura moderna catalana estiga faltada de títols á la consideració dels escriptors nacionals, quan alguns del estranjer ben acreditats se dedican, oficial y privadament, á estudiarla y depurar sos mérits, segons es notori y justificat.

Y 'ls publicistas madrilenys, salvats aquells á qui més de prop afecta la qüestió, son los qui menos poden y deuen ignorarho, ja qu' en lo discurs de don Víctor Balaguer, llegit per aquest al pendre possessió del càrrech de numerari de la Reyal Academia de la Historia, (discurs que profusament s' ha donat á conéxer) se mencionan y circunstancian los verdaders títols de nostra moderna renaxensa provincial, trascribintse en lo mateix los estimables datos qu' aduhí 'l senyor don Francesch Pelay Briz eu son discurs de president dels Jochs Florals del penúltim any.

Mes com no basta una simple relació, y qui 's precie de crítich deu semblarse á un bon jutje, que no falla sense sospesar las provas, ó al sant que volgué que la creencia li entrés per lo sentit del tacte, res tan pertinent com l' invitar als qui negan lo que ignoran ó duptan de lo que desconexen, á que no 's fien de ideas preconcebudas y á que aprenguin d' estudiar per aprendre.

Axís evitarán que s' entri en comparacions que, avuy per avuy, si no 'ns enlayravan á dalt de tot, ¹ no dexarian tampoch molt glorificat lo penó literari de Castella, ja sia que 'ls matexos crítichs de Madrid (¡ben aviat contats!) se

¹ Cal observar, no obstant, que l' actual moviment científich y especialment lo literari de Catalunya es considerable, segons veurá 'l curiós lector en un article bibliogràfich del present número, convencentse de que á Barcelona, en especial, no es tot burgit y tráfeh industrial lo que *hi poden veure*, sense cap mena d' esforços, los escriptors de la Vila y Cort naciona-
líssima.

lamentan diariament de la decadencia ó *statu quo* de son teatro, del poch nombre de poetas lírichs d' alta y transcendental inspiració, y de la falta de novelas estimables en los variats géneros que abarcarshi poden: lamentació que no contradiriam nosaltres, y sobre tot nosaltres jóves, que tants desenganys rebém al voler ilustrarnos ab obras escritas en l' idioma més estimat, després del natural, y que, ab racansa y dol de l' ánima, nos veyém precisats á recónexer en publicacions estranjeras molta, moltíssima superioritat, tant de concepció com de factura, sobre las que de Madrid solen venirnos.

Los escriptors castellans que 's dediquen á estudiar lo moviment literari de Catalunya no ferán cap acte d' abnegació insólita. Si tan poch valém ¿cóm nos honraren tant ab sa visita y sos elogis tres poetas castellans, de la justa reputació d' en Zorrilla, 'n Ruiz Aguilera y 'n Nuñez de Arce? ¿Cóm s' han dexat encegar publicistas del talent y erudició dels senyors Canalejas y Amador de los Rios? ¿Cóm acullí la notable *Ilustracion de Madrid* la traducció que de l' oda «La Gent del Any Vuyt» feu, en bellas estrofas castellanas, l' actual President del Consistori dels Jochs Florals? ¿Cóm l' acreditada *Ilustracion Española y Americana*, (qu' en res peca de catalanista), ha publicat recientment la correcta versió de la poesia que guanyá la flor natural en lo certámen darrerament celebrat; versió deguda á nostre anyorat amich y distingit poeta, Tomás Salvany? ¿Cóm, finalment, y pera no citar més provas, encara que las «Tragedias» del senyor Balaguer hajan exit á llum ab la traducció castellana en prosa, váris escriptors d' enllá dels límits de Catalunya cuytan á vestir-las ab lo llenguatge de Calderon de la Barca?

Los fets que acabam d' apuntar no destruhexen, no, lo fonament de la quexa al comens estampada. Se refereix aquesta á un plan ó sistema general, á un modo absolut de procehir, y 'ls fets particulars revelan que, no essent tal sistema fruyt de la observació y del convenciment, deu ésser proscrit per gent imparcial y franca.

¿Obran los parisiens, ab la literatura provensal, com obran generalment los escriptors de Madrid ab la catalana? No es la primera vegada que 's consigna semblant pregunta, que s' hi dóna contesta negativa en las planas de LA RENAIXENSA y que 's fan las consideracions á que la resposta convida.

Per avuy creyém haver insistit prou en la idea qu' ha donat lloch á las antecedents ratllas. Temps hi haurá, si á Dèu plau, pera rependre la feyna, cas de que sia convenient lo complementarla. En bona fe, no 'u desitjém.

J. RIERA Y BERTRAN.

Barcelona 20 de janer de 1877.

M. T. TIRO.

ILÓLECHS y taquígrafos han cregut que devian sostenir ab certa tenacitat l' origen helénich de la Taquigrafía, desde que Justus Lipsius, en sa célebre carta *De Notis* dirigida al jesuita Leonardus Lessius, expressá la conjectura de que aquest art pogué esser invenció dels grechs (especialment de Xenophon) havent passat de ells als romans. Zeibig ha provat ab sas investigacions, d' una manera per mí convincent, lo insostenible d' aqueixa teoria, semblant segons ell que entre 'ls romans havem de trovar per primera vegada un sistema propi de Taquigrafía y que á Tiro, nomenat en lo epígrafe, l' havem de considerar com á son inventor. Ab justicia donchs se l' hi dóna lo títol de *Patriarca de la Taquigrafía*; mes fora d' aquest apel·latiu y del dato sempre repetit de que fóu contemporani y libert de Cícero, sembla que de sa vida generalment poch mes se coneix. Per aixó m' he proposat presentar al lector en las páginas següents una breu Biografía de Tiro, havent consultat ab tal motiu á mes de las fonts principals (Cic. Epist. ad fam. llib. XVI, que quasi bé sols conté cartas á Tiro) la excel·lent disertació

d' Engelbronner (De M. T. Tirone, Amsterdam 1804) y las noticias de Drumann en sa Historia de Roma (Geschichte Roms, vol. VI pag. 405).

Tiro—puig aixís s' ha d' escriure aquest nom y no Tyro com moltes vegadas succeheix ¹ —fou *verna*, ó sia nasqué d' una esclava romana en la casa de son amo sobre l' any 103 avans de J. C., á Arpinum, ciutat del Latium, en la heretat del cavaller romá Marcus Tullius Cicero. Per tal motiu fou solament de pochs anys mes jove que lo célebre fill d' aquest cavallé, que portá igual nom y que també allí mateix havia vist la llum del mon l' any 106 a. de J. C. Lo jove Tiro prompte degué donar mostres de no insignificants talents, que feren que se l' separés de la classe d' esclaus mes humils—*vulgares*—y se l' estimés digne d' una educació liberal probablement ab propósit d' emplearlo mes tart com *anagnost* (lector), *servus ab epistulis* (amanuense) ó en altre semblant ocupació. Apar que en la mateixa heretat seguí per primera

¹ Alguns escriuhen *Tyro* donant per motiu que era grech y que ab nom grech devia esser apel·lat segons costum entre 'ls esclaus. Aquesta rahó no es d' admetre ja que, apart dels noms llatins d' esclaus: *Laurea*, *Staius*, *Aquila*, se trova escrit en bons códices de Plutarch *Tirón*, y no *Tyrón* que res significa en dita llengua. Tal nom no era raro entre 'ls romans puig á mes de *Tiro* ne trovem altres set de qual ortografia ningú ne duptará: *Numisium Tironem* (Cic. or. Phil. II, 4, 8. V. 6, 18. VIII. 9, 26. XII. 6, 14. XIII. 2, 3. Script. bell. Afric. 54) *Tironem Sabinum* Plin. hist. nat. XIX. 10 (57) *Apinium Tironem* (Tacit. hist. III. 57, 76). *Julium Tironem* (Plin. epist. VI. 31, 7) *Calestrium Tironem* (Plin. epist. I. 12, VI. 1. 22. VII. 16. 23. 32. IX. 5). *Aemilium Tironem* (Ulp. leg. I digest. de effract. et expil.) *Attium Tironem Delphidium* (Auson epigr). Engelbronner y Lion hi afegeixen altres citas tretas de col·leccions epigráficas hont s' escriu precisament *Tiro*.—Una rahó gramatical confirma aqueixa demostració. Los adjectius de noms propis masculins acabats en *o*, *on*, com *Plato*, *Arion*, los romans á estil grech los feyan acabar en *icus*, *ius*—*Platonicus*, *Arionius*—y termenavan en *ianus* los noms verament llatins, com de *Cato*—*Catonianus*, de *Varro*—*Varronianus*. Aixó durá quasi fins al últim del sigle I de J. C. en que per primera vegada se trova terminació grega en noms propis llatins, comensant al sigle V á donar terminació llatina á noms propis grechs, y com que Gellius á la meytat del sigle II derivá de *Tiro* l' adjectiu *Tironianus*, no queda dupte de que aquella fou paraula llatina.—(Nota treta de las *Quaestiones Tironinae* del mateix autor de la Biografia).

vegada sos estudis baix la direcció d' un pedagogo ó *phonascus* (mestre de declamació); essent probable que quant lo vell Cicero ab sos dos fills Marcus y Quintus se fixá á Roma sobre l' any 96 a. de J. C., anés ab ells també Tiro y participés de l' instrucció que l' orador Crassus, lo poeta Archias y altres donaren al jove Cicero. Lo cert es que fou educat á la casa del que mes tart havia d' esser son amo, que allavors encara era molt jove. Los talents distingits de Tiro, mercés als que comprenia facilment totas las branca del saber, son excel·lent caràcter, la fidel adhesió á la familia de son amo y altres bonas qualitats, permeteren que ocupés mes aviat lo lloch d' un amich, que lo d' un esclau. Tant coral é íntima relació s' establí entre lo jove Marcus Tullius Cicero y Tiro, que aquell en sas cartas l' anomena *suus*, distinció de que ningun altre podia gaudirse 'n fora de sa muller y de sa filla. Probablement no 'ns equivoquem al admetre que Tiro, per lo regular, disfrutá de la companyia de Cicero per lo menys tant com aquest estigué á Roma. No está fora de dupte, que Tiro acompanyés á Cícero en sos viatjes féts pels anys 79-77 á Grecia y á l' Assia ab propòsit d' estudiar, y á Sicilia sobre 'l 75 per la administració de la qüestoria; emperó no es inverosímil deduhirho tant per l' instrucció extensa y universal de Tiro, que per lo menys en part degué adquirir en sos viatjes, com per la posició dels joves entre sí. Lo llas d' amistat que abdós unía, fou encara lligat mes fortament á la mort de Cícero pare l' any 68 venint á esser lo fill patrono legal de Tiro.

La gran munió de públichs quefers de l' Estat y los travalls literaris particulars, que durant los dèu anys següents reclamaren en alt grau la atenció de Cícero, pels que Tiro estigué fidelment á son costat com á col·laborador, contribuïren á fer valdre mes y mes l' inestimable mérit d' aquest. Tants y tant múltiples serveys no podian tardar á esser reconeguts. Cícero, després de son retorn de Thessalónica y Dyrrachium al 57 en que havia complert lo desterro d' un any, de que segurament Tiro tam-

bé participá, y després d' haver experimentat en sos treballs literaris altre vegada lo natural ausili de Tiro especialment mes eficás per la Taquigrafía que aquest havia perfeccionat, l' hi doná la llibertat l' any 54 (aixís ho havem d' admetre com probable) mitjansant solemne manumissió. Segons costum dels romans los esclaus lliurats—*liberti*—per agraument s' afegian al séu lo nom y prenom de son amo anterior: Tiro seguint aquest costum s' anomená en avant Marcus Tullius Tiro usant com cognomen en tercer lloch lo séu primitiu d' esclau.

No era d' esperar que al fidel Tiro l' hi ocorregués deixar á Cícero; s' uní ab ell mes estretament que avans, essent per totas parts son indispensable assistent y amich, fôu per dirho aixís son secretari particular. Desde llavors sembla que treballá pel bé comú tant com ho permeté lo temps limitat de que disposava, propagant sa Taquigrafía copiant sobre tot discursos públichs; per lo menys per primera vegada¹ l' any 52, se fá menció de taquígrafos hábils á Roma.

En aquest any se diu, que la defensa que Cícero féu de Milo sigué escrita taquigráficamente, y obtingué molta circulació en perjudici del orador, que perturbat pels crits dels partidaris de Clodius (cosa que raras vegadas l' hi succehia) perdé completament lo fil de sa argumentació, veyéntse per aixó obligat en interés propi á recompondre lo discurs per publicarlo. Es segur que no seria obra de Tiro una publicació que tant perjudicava á son amo, y per aixó havem de suposar la presencia d' altres taquígrafos.

A mitjans del any següent se 'n aná Cícero de procónsul á Cilicia á l' Assia menor, ahont Tiro, com de cos-

¹ Plutarch (Cato minor. cap, 23) diu que lo discurs del jove Cato de Utica pronunciat en lo Senat al 5 de Desembre de l' any 63 ab ocasió de la conspiració catilinaria, fou escrit per disposició de Cícero. Com jó tinch intenció de demostrarho en altre lloch no s' ha de pensar aquí ab una copia taquigráfica en lo sentit estricte de la paraula. (Dissentim de las ideas del autor per las rahons donadas en articles que havem publicat).

tum, l'acompanyá. Emperó sia que lo clima del país no l'hi provés, sia que sobrecarregués de treball sa constitució dèbil per naturalesa ¹, lo cert es que avans del viatge de retorn cap á Roma, l'any 50 Tiro s' enmalaltí tant fortament, que Cícero resolgué deixarlo á Patrae en Achaia, á la casa de un hoste nomenat Lyso baix la assistència del metje Asclapo, per rependre sol lo viatge al 2 de Novembre. Sembla que Cícero mirá la malaltia de Tiro com una indisposició pasatjera porque lendemá hi enviá son esclau Mario ab encárrech de tornársen ab Tiro si 's trovava bé ó per lo menys portar l'hi carta d' éll. Per la carta que rebé, Cícero vejé per primera vegada que la malaltia era grave; y es de notar ab tendresa l'amigable amor ab que manifesta l'ánsia de que Tiro recobri la salut. Continuant son viatge l'hi enviá una carta quasi bé cada dia y molts dias fins á tres ² valèntse d' un propi ó de missatjers d' ocasió é informántse de sa salut ab lo mes viu interés. Per totas sas cartas se deixa veure que ab condol sentia la seva falta, més desitjava que se cuidés molt y no emprengués un viatge penós per mar avans d' esser completament restablert y que sols ho fés en temps del tot favorable. Havent temut Cícero, que potser Lyso fóu un poch negligent en cuidar á Tiro, escrigué á son client Manius Curius, que se trovava precisament á Patrae per negocis, demanántli que 'l prengués baix son cárrech, com aixís ho executá. Lo metje havia de rebre son degut honorari per que fos mes diligent en sos cuidados, res s' havir d' escatimar y sobre tot no s' havia de planyer cap sacrifici. En altre carta se diu, que Tiro havia de fer saber per escrit son estat de salut enviant diariament al port al esclau Acastus, que s' havia

¹ Se compendrà la extraordinaria aptitut que Tiro tenia pel treball no obstant sa delicada constitució, y 's podrá apreciar aproximadament, al considerar que lo gran nombre dels escrits que de Cícero se conservan, son una petita part de totas sas obras preparadas ab ajuda de Tiro y de Atticus.

² Las cartas de Cícero *ad familiares* XVI, 4, 5 y 6, foren totas escritas al mateix dia ó sia al 7 de Novembre.

quedat per cuidar-lo, puig que allí hi havia sempre gent que viatjava cap á Italia y podian fer la carta á mans de Cícero. Lo viatge que aquest féu en part ab companyia de Quintus son jermá y de son fill, s' allargá mes del regular per vents contraris arrivant á Brundisium al 25 de Novembre, ahont al 27 rebé per un esclau de Plancius una carta de Tiro del 13 del mateix mes. En aquesta manifesta que estava en vias de millora, mes havent assistit é un concert, convidat per Lyso, tingué per aixó una recaiguda. Al contestarli Cícero reptantlo per sa lleugeresa no deixa de donarli los consells mes amistosos per lo restabliment de sa salut. Per espay d' una llarga série de mesos aná continuant aqueixa interessant correspondencia, que no sols 'ns dóna un clar coneixement de la disposició de Cícero envers 'ls homes instruits, com Melanchton ha indicat ¹, sino que, segons Bernhardt, 'ns ofereix al mateix temps l' retrato molt viu d' un cercle d' intimitat. En diferents llocs de son camí Cícero rebé ó contextá cartas de Tiro, y féu també menció en lo mateix temps en sa correspondencia á Atticus de la inquietut que tenia per Tiro.

Al 4 de Janer del any 49 arrivá Cicero á Roma, ahont comensavan á brillar las vivas flamaradas de la guerra civil entre Cesar y Pompejus. Curta fou per aixó sa estada, puig que al 29 de Janer lo trovém á Cápua ahont s' hi retirá ab molts altres partidaris de Pompejus. Ab la data d' aquest dia está dirigida á Tiro una carta que s' ocupa de la trista condició del Estat, emperó Cicero tement que no l' hi escaurian bé las tals noticias al malalt, afegeix que crèu no deverlas hi callar, mes l' hi demana ab insistencia en interés de sa salut, que no s' exalti.

Desd' ara van 'sent molt variables las noticias sobre la salut de Tiro; tant aviat se trova millor, tant aviat se posa mes mal altre vegada. Sembla segur que aquest any no pogué viatjar cap á Italia, molt més ho apar, que Ci-

¹ «Ex quibus animus Ciceronis erga doctos satis cognoscatur.»

cero, que seguí á Pompejus á Grecia, se reuní ab ell personalment. Las agitadas y revoltosas onas de la vida política, en que com es sabut Cícero hi prengué tan activa part, poden considerarse com la causa de que no trovém féta menció de Tiro en sos escrits del anys següents. Se quedá encara á Grecia per reforsarse y retorná á Roma sobre l' any 47 per assistir fidelment á Cicero en sos travalls literaris reprenent son cárrech. Al Juliol de l' any 46 l' hi enviá Cicero desde Tusculanum, com á primer saludo desde la patria, son gendre Dolabella arriuat de la guerra africana ab César victoriós.

Devem fer menció d' una altra malaltía que Tiro tingué poch temps despres d' aixó encara que no fou de tant de cuidado. Cicero, que allavors anava visitant sasheretats, lo deixá malalt á Roma baix lo cárrech del metje Metrodor, més tingué la satisfacció de tornar-lo á véurerlo bó á casa seva l' últim temps de sa estada al camp. A la mateixa época tingué Tiro una segona recaiguda encara que menos perillosa, veyéntse per lo tant Cícero privat de sa companyía al principi de son retiro al camp, lo qual l' hi fóu tan sensible, ja que probablement necessitava d' un consol en sa aflicció per la mort de sa filla Tullia. Nos ho demostra que Tiro degué haver estat debilitat, lo fet de que poch despres d' aixó es indicat com á malalt mentres Cicero estava encara en sas heretats y sostenia una animada correspondencia ab son delicat amich. Havent transcorregut mes temps del regular sense tenir noticias de Tiro, se excitá de tal manera Cícero que una vegada va passar una nit sense clucar 'ls ulls, y una altra despres d' haver rebut la primera carta de Tiro escrita per ell mateix ab má tremolenca—*vacillantibus litterulis*—l' hi enviá desseguida un esclau y un cuyner especial per que preparés ab cuidado lo menjars del malalt. Lo metje fóu de parer que l' hi era absolutament necessari un cambi d' aires, y per aixó Tiro se 'n aná á la possessió tusculana de Cícero. La residencia al camp íou en efecte de favorable resultat per la salut de Tiro, que va anantla recobrant d' una manera visible, y pogué dedicarse altra vegada á

ocupacions científicas. Entre altres coses arreglà la biblioteca de Tusculanum y tenint intenció de ferne un catàlech l' hi fou sériament prohibit en una carta de Cícero per que cuidés de sa salut. Sembla que pel contrari en sas horas vagativas compongué una tragedia ó 'n traduhí al llatí una de Sófocles. Un dia—1 de Maig del 45—se 'n aná á Roma per veure un combat de gladiadors, mes al dos se 'n torná per expressa voluntat de Cícero. Poch temps despres—17 de Maig—aná lo mateix Cícero á Tusculanum y trová á Tiro no restablert del tot, emperó bastant bé per poderlo ajudar á portar sa correspondencia. Sembla que la majoría de las cartas enviadas per Cícero en aquestos dias foren dictadas á Tiro, que las taquígrafiaba y despres cuidava de posarhi lo sobrescrit per enviarlas. Cícero deixá á Tusculanum al 25 de Maig, visitá varias de sas altrás possessions y se 'n aná á Roma pels vols d' Octubre, desd' hont al Desembre se 'n aná per algun temps á sa villa situada prop de Puteoli. Tiro que al principi se quedá á Tusculanum despres que Cícero se 'n havia anat, sortí cap á Roma potser al mateix temps ab Cícero pel Octubre, y ab ell féu l' excursió á Puteoli.

Poch despres de sa tornada á la ciutat succehí lo sanch-nós fét del 15 de Mars del 44, en que César traspasat pel punyal dels conjurats caigué al pèu de la estatua de Pompejus. Per la indescriptible confusió y excitació que produhí aquest succés, á Cícero l' hi semblá que Roma no era prou segur, se 'n aná desde luego á sas heretats y prompte féu retornar á la ciutat á son fidel Tiro pel arreglo y administració de sos 'negocis. Moltes anadas y vingudas entre Roma y la residencia temporal de Cícero degué fer en aqueix temps Tiro per cuidar eixos assumptos en la ciutat, aixís com per informarse de la situació general, y per la correspondencia que entre 'ls dos tingué lloch podem veure clarament quin valor donava Cícero al judici de Tiro. Aixís escriu en un lloch ¹: Dónam detalls

1 Ep. ad. fam. XVI, 24, 2.

certs sobre 'ls assumptos polítichs; que fá Octavius; que fá Antonius; quina es l' opinió pública; que pensas que pot succehir dintre de poch. Quasi no 'm puch contenir d' anarme 'n tot desseguit cap á Roma, mes ho faig dependre de tas noticias.

Una carta que porta la data del mateix temps, dirigida pel jove Marcus Tullius Cicero á Tiro 'ns mostra que aquest disfrutava de gran estimació de part de tots 'ls membres de la familia de Cicero. Aquest jove enviat per son pare á l' Escola superior d' Athenas per estudiar Filosofia, no s' uní ab bona companyia y per compte de dedicarse als estudis portava una vida molt dissoluta. Al tenir Cicero coneixement d' aixó quedá naturalment molt disgustat y determiná d' anarse 'n ell mateix á Athenas per fér entrar á son fill en rahó. No obstant abandoná aquet plan contentantse ab una severa amonestació per escrit, que produhí son efecte y portá al jove estudiant á bon camí. A Cicero pare l' hi causá aixó una gran alegría, y Tiro no deixá de participarho á son jove amich á Athenas. D' aqueixa comunicació ne fa menció lo jove Cicero en sa carta y renova sas promesas de portar d' allí endavant una vida arreglada; també sabém per aqueixa carta que Tiro havia economisat una petita fortuna y se 'n havia comprat una petita heretat á la vora de Puteoli. No pogué verament obtenir lo desitjat sossego; contant quasi bé 60 anys d' edat treballá encara, sempre incansable, pel interés del que avans era son amo. A últims d' Agost de l' any 44 l' acompanyá á Roma, visitá ab ell ara una heretat, ara una altra, fóu enviat varias vegadas á la ciutat per col·locar diner y recullir noticias polítichs; en una paraula, continuament prestava á Cicero los serveys mes importants y de mes pès.

Entre tant Cícero rompé del tot ab Antonius, y al tenir noticia d' un cambi aparent de circumstancias, retorná ab Tiro á la ciutat, ahont á fí d' aquest any y á principis del 43 féu aquella série de filípicas contra Antonius y experimentá una altre vegada lo brill de sa estrella. Quant emperó Octavius s' uní ab Antonius y Lepidus y ab ells

s'acostava á Roma, Cícero, de qui 'l nom estava escrit en la llista dels proscrius, fugí de la ciutat veyent l' impossibilitat de quedars' hi mes temps. Tiro, que en aquesta crisi no s' apartá del séu costat, degué veure al 7 de Desembre á Cajeta ¹ com son amich caigué als cops del centurió Herennius y de Popilius Laenas trovant aixís una trista fi de sa célebre vida.

Los triumvirs se 'n alegraren d' haverse 'l tret del devant, y rès féren contra sos lliberts y esclaus. Tampoch Tiro fou molestat, y no 'ns equivoquem al donar per segur, que cuidá dels funerals del cadavre mutilat de son amich.

Molts anys sobrevisqué á Cícero, y sembla que desde llavors disfrutá de bona salut aixís com avans tenia una disposició malaltissa. Certament aquest cambi fóu degut á la tranquila y quieta estada en sa heretat de Puteoli, que ell, encara que aficionat á la vida de ciutat la prefería á la vida bulliciosa de Roma. Segons nostres noticias no 's va casar may, potser perquè no l' hi bastava sa petita fortuna. Per algunas expressions de Cícero ² sembla que fóu guapo y d' agradable presencia; manifesta un cop Cícero l' intenció ³ de besarlo carinyosament, encara que sigui al mitj del Forum, si es allí la primera vegada de trovarlo. Los habits d' estudi contrets en sa joventut, y que quant home foren son ornament, l' acompanyaren en sa vellesa. Mentres va estar ab Cicero pocas ocasions tingué per dedicarse á sos estudis particulars, sols de pas se fá menció, l' any 45, de que trovantse convalecent treballá una comedia, y mes tart de que tingué intenció de fer una col·lecció de las cartas de Cícero. Després de la mort de son amich tingué ocasió de donar al públich lo fruit de sos travalls. Primer de tot cuidá molt piadosament de per-

¹ La detallada descripció d' aixó en sa biografía de Cicero, á la que fan referencia Plutarch y Tacitus, me sembla que es una prova de que fóu testimoni de vista de la mort de Cícero.

² Ep. ad fam. XVI, 5, 1. suavitas. 21, 2. dulcissime Tiro.

³ Ep. ad fam. XVI, 27, 2. Ego vos a. d. III Kalend. videbo, tuosque oculos, etiam si te veniens in medio foro videro, dissuaviabor.

petuar la memoria de Cícero, no solament reunint y publicant una edició crítica de sas obras ¹, sino escrivint d' ell una biografia especial, per lo menys de quatre llibres y una col·lecció de sos epígramas en tres llibres. Sos altres escrits comprenen las materias mes diverses. Es feta menció de diferents llibres de gramática llatina, després d' una gran obra enciclopédica á modo de diccionari de la Conversació baix lo títol de «*Varias qüestions ó Pandectas*», que probablement contenía un guia de son sistema d' escriptura ab notas. Publicá també una col·lecció de sas propias cartas, fragments de las quals dónan á coneixer molt clarament son talent penetrant y crítich. Tróssos de la major part d' aquets escrits 'ns han sigut conservats per diferents autors, y sols poden formar una petita part de sa activitat literaria. No obstant lo que ha fet inoblidable son nom en la historia de la literatura romana no es tant aixó, com l' invenció de la Taquigrafía romana quals primers comensaments, com avans hem notat, han de retrotraurese á l' any 63, y desde 'l P. Carpentier (1747) s' ha anomenat dita Taquigrafía, segons eix autor, *Notas tiro-nianas*. Lo desarrollo y complement de son sistema, aixís com sa propagació, deguéren ésser un dels temas de sa llarga vida, que acabá en sa heratat l' any 4 avans de J. C., quant era vell de quasi cent anys.

Per lo que mira á la difusió de la Taquigrafía de Tiro després de sa mort, sas milloras per Vipsanius, Philargyrus, Aquila y lo filosóp Séneca, y sa introducció en las escolas pels práctichs romans, en que per espay de moltes centurias se conservá, se trovan extensas noticias en totas las grans historias de Taquigrafía, particularment en la de Zeibig ² y en alguns escrits especials y memo-

¹ Cicero mateix l' anomena (Ep. ad fam. XVI, 17) lo *Kanón* de sos escrits. Gellius (Noct. Att. I, 7, 1 y XIII, 21, 16,) apela en casos duptosos á las críticas tironianas dels escrits de Cicero com á un modelo reconegut. Bayle, en son Dictionnaire historique-critique (f. 1936 b.) l' anomena «le réformateur et la règle» dels escrits de Cicero.

² Geschichte und Literatur der Geschwindschreibkunst. Dresden, 1863, Nachträge dazu, 1867.

rias ¹ á las que remeto al lector. Nostre coneixement de las Notas tironianas queda reduhit á llistas de paraulas y á ensaigs, que no van mes enllá del sigle vuyté y tots provenen del últim estat de la Taquigrafía romana. Están continguts en un nombre de manuscrits, dels quals los principals se trovan á las Bibliotecas de Berna, Cassel, Ginebra, Góttweig, Leiden, Madrid, Paris (Strassburg ²) y Wolfenbüttel. Lo mérit d' haver cridat per primera vegada l' atenció á l' art d' escriure ab notas, que degenerá en treball mecánich de memoria y últimament quedá oblidat, pertany al monjo inglés John of Tilbury de la segona meytat del sigle XII. Fóu seguit en 1508 per Joan Trithemius, abat de Spanheim, que doná á llum en sa Polygraphía 30 notas tironianas d' un manuscrit de sa pertenencia, y en 1603 Janus Gruterus publicá una collecció de 13,130 notas. Es sols en nostre sigle que s' ha fet per primera vegada un estudi realment fundamental de las Notas tironianas, y dóna gust de vèure com lo material existent es en nostre temps aprofitat pels savis mes que avans, per la completa investigació de la Taquigrafía romana; particularment Guillem Schmitz rector á Colonia es avuy qui coneix més bé las notas tironianas; després Frederich Ritschl en especial, mon honorable mestre, ha incitat á sos deixebles á encloure las Notas tironianas dins lo cercle dels estudis filològichs. Varias vegadas s' ha tractat del assumpto pels taquígrafos entre 'ls que lo nom de Tiro segueix essent sempre apel·latiu com succeheix respecte de la societat que equivocadament porta 'l

¹ Kühnelt, Ueber Geschwindschrift der alten. Versuch einer Geschichte der unter dem Name «tironische Noten» bekannten Tachygraphie der Römer. Wien, 1871. Aquest escrit es en sa major part una copia de Zeibig y Kopp.—Krause, Römische Stenographie en lo núm. 48 del suplement científich del Leipziger Zeitung 1859, y Zur Geschichte der alten Stenographie en lo Correspondenzblatt del Reyal Institut taquigráfich de Dresde, 1859, núm. 5 y 8.

² Desgraciadament aquest manuscrit se perdé al cremarse la Biblioteca de Strassburg en 1870, més per fortuna Schmitz avans n' havia tret una copia. Sobre 'ls manuscrits de Notas tironianas n' ha tractat ell mateix en sos *Tironia* y en los *Symbola philologorum Bonnensium* etc. II, p. 531.

nom de «Tironia» y del títols de llibres com «Antitironia» y «The little Tiro».

La reyal societat italiana «Scuola di paleografia», que está baix la direcció de Toderini á Venècia estableix en son reglament, que sos membres s' han d' ocupar oficialment de la Taquigrafía dels antichs. Segons una comunicació que he rebut directament, sembla que entre las publicacions d' aquest establiment que han aparegut fins ara no hi ha cap tractat sobre Notas Tironianas, si bé que s'indica que bastant sovint se 'n presentan entre 'ls documents d' aquell arxiu.

No pot entrar en mon plan lo tractar d' una manera bastant complerta de la naturalesa de las Notas tironianas, mas noticias serian sols fragments sens cap valor d' importancia. Lo professor Pere Wild ¹, de Amberg, en un programa del establiment d' ensenyansa de Passau ha ensajat d' exposar breument los principis del sistema d' una manera excel·lent y ab duas láminas per comentari. A qui no l' hi basti aixó, pot férse cárrech de la gran «Palaeographia crítica» ² de Ulrich Frederich Kopp, que segueix essent l' obra mestra pel estudi científich de las Notas Tironianas, y pot també tenir presents los preuats articles de Schmitz en 'ls onse volúms anuals del «Rheinisches Museum für Philologie» y lo primer del «Panstenographikon». Molt m' allargaría si volgués fer menció d' altres petits tractats espargits per 'quí per 'llá y de travalls de filólechs, diplomátichs, taquígrafos y paleógrafos sobre Tiro y sas notas, mes jo tinch intenció d' ocuparme'n en altre lloch ab la possible extensió ³.

JOSEPH BALARI Y JOVANY

¹ «Einiges über Tiro und die tironischen noten.» 1870.

² Mannheim 1817. I. y II.

³ En part ho ha fet lo autor en l' opúscul «Questiones Tironianae», Berlin, 1875: *N. del T.*

LO MOVIMENT LITERARI

CATALÁ EN 1876

EN lo número de la present Revista, corresponent al 14 de Juliol del any passat, iniciárem la publicació d' un treball bibliogràfic que revelés, ab la eloqüencia de datos precisos, l' importancia del moviment anyal de nostra literatura.

Avuy venim á cumplir la meteixa tasca, per lo referent á 1876, tant més agradosa quan en ell lo resultat de las publicacions catalanas, lluny d' acusar decadencia, manifesta un notable progrés, que es de esperar vage en aument en los successius.

Restablerta ditxosament la pau en nostre país, han pogut los autors dedicarse ab tota confiança á donar á llum las obras que tenian preparadas, ó empendre, dintre del meteix any, los projectes qual realisació s' havia trobat impedida per l' estancament del mercat literari, motivant l' aparició de treballs de verdadera importancia histórica y literaria. En catalá: las *Tragedias* de D. Víctor Balaguer, *La Roja* de D. F. Pelay Briz, *Los Reys d' Aragó y la Seu de Girona* de D. Fidel Fita,

Lo Rector de Vallfogona de D. Joseph Feliu, las *Tradicions del Vallés* de D. F. Maspons y Labrós, y altres; y en castellá, obras tant notables com la *Historia crítica civil y eclesiástica de Cataluña* del senyor Bofarull y *Las Cortes Catalanas* dels senyors Coroleu y Pella y Forgas, son una patent mostra de la activitat que s' ha manifestat en l' anyada anterior.

Cenyintnos solsament á la literatura catalana, en lo conjunt de sas manifestacions tant á Catalunya com á Valencia y Mallorca, y en general en tot arreu alli ahont hi ha gent qui cultive nostre idioma, registrém pera lo any 1876 un total de 90 obras (sens contar los periódichs) repartidas en 59 dramáticas y 31 no dramáticas, lo que comparat ab lo moviment del 1875, que doná un total de 54 obras; çó es, 32 de las primeras y 22 de las segonas, ofereix pera l' any passat un augment, en conjunt, de 36 obras.

Lo nombre de periódichs es major, y major també sa importancia, puix han comensat á apareixer *La Familia Cristiana*, revista que dona cada semana en un nombre crescut de páginas triats treballs, *El Pare Mulet*, que dirigeix á Valencia lo senyor Llombart, y *L' Aureneta*, eco de la colonia catalana de Buenos Ayres, que, junt ab la cada dia més acreditada *Llumanera de Nova-Yorck*, ha vingut á completar la representació del element catalá á América.

Los autors catalans foren distingits en l' any 1875 en cinch certámens, tant nacionals com estrangers, y en l' anterior han cullit llores en deu concursos celebrats tots á Catalunya, á excepció d' un que ho fou á Valencia.

Ensemps ab lo treball dintre de casa, han estés nostres autors lo círcol de llurs relacions fora d' ella, estrenyentse més y més los llassos que 'ns uneixen ab los del Languedoch y de la Provensa, en especial ab los de la escola académica de Montpeller, que han seguit donant franca acullida á nostra literatura en sa excelent *Revue des langues romanes*; fentnos coneixer més encara dels del Nort

de Fransa, dels alemanys ¹ y d'altres nacions apartadas; y augmentantse la comunicació que s' havia ja iniciat ab alguns dels més notables literats sicilians com los senyors Pitrè, Starabba, la Lumia y de Martino, ab contínuas y generals relacions, que no poden menys de fer més fructífers los treballs de uns y d'altres, ja que 's tracta d'encontradas que com Sicilia y Catalunya estigueren unidas durant segles enters per los estrets vincles d'una meteixa nacionalitat.

Y havia de ser així, quan lo despertament de las literaturas no oficials, ha sigut tant simultáneo en tots los païssos, que no pot menys de regoneixers' que constitueix una de las fases més característiques de la historia contemporánea. Per aixó Sicilia al estrenyer nostra ma, com una antiga amiga, se 'ns presenta ab un moviment històrich-literari tant notable, com lo que nos revelan las obras bibliogràficas que 'ns han vingut d'aquella famosa illa. ²

Tantas y tant significativas demostracions d'afecte com nos han demostrat los literats estrangers, contrastan dolorosament ab l'indiferencia ab que han seguit mirant los nacionals, especialment los de la Cort, los progressos de nostra literatura.

Salvas honrosíssimas y contadas excepcions, las publicacions madrilenyas han continuat en son incalificable mutisme respecte de las obras catalanas, quan no han rebaixat l'importancia literaria y filosófica de Catalunya. S'han publicat llibres sobre literatura y en Ateneos y societats s'ha parlat de la poesia contemporánea en Espanya, y ni una sola paraula, ni un sol dato que recor-

¹ Entre aquestos lo senyor Adolf Mussafia ha publicat darrerament á Viena ab lo títol de *Die Catalanische metrische version der Sieben Weisen Meister* lo text català dels *Set Sabis de Roma*, ab una introducció sobre la llengua catalana.

² Végis *Le lettere, le scienze é le arti in Sicilia degli anni 1870 é 1871 per Giuseppe Pitrè*, de qual obra n'hi há una excelent *Rassegna letteraria* del citat autor senyor Mattia di Martino.

dés que al costat de la literatura castellana, n' hi ha d' altres en la Nació, que poden presentar en competència, als ulls de la crítica imparcial, produccions molt notables y tal volta de més franch y genial valor.

Nosaltres, responent ab datos certs á gratuitas y vanas afirmacions, dirém solsament, pera demostrar la importancia científica y literaria de nostra terra, y en especial de Barcelona, que en ella veuhem la llum, en l' actualitat, 68 publicacions², y sent axís que en tota Espanya solsament ne surten 413, segons una estadística del Ministeri de la Governació,³ vé a representar Barcelona una sexta part en lo moviment intel·lectual de tota la nació.

D' aquest gran nombre de publicacions periódicas, las catalanas han sabut conquistarse un lloch privilegiat en nostre poble, assegurantse cada dia la vida de las revistas

(1) Son las següents:

DIARIS: Diario de Barcelona, La Crónica de Cataluña, La Imprenta, Gaceta de Barcelona, El Correo Catalan, El Anunciador de Cataluña, Boletín Oficial, El Velocipedista Anunciador, La Correspondencia de Barcelona (en las dos segonas planas de La Correspondencia de España.)

PERIÓDICHS: La Moda española ilustrada, El Porvenir de la industria, El Porvenir Nacional, El Fomento de la Produccion Nacional, El Fomento de la Produccion Española, El Fomento de la Construcción, Revista Comercial, El Eco del Ensanche, El Zookeryx, Revista Hortícola, Revista del Instituto Agrícola Catalan, Revista Social, Revista de Estudios psicológicos, Cervantes, El Porvenir, La España Musical, El Correo de Teatros, El Entreacto, El Mosquito, Gaceta Universal, Monitor de los Progresos, Revista Científico-militar, Boletín del Colegio de farmacéuticos, El Restaurador farmacéutico, La Salud, Los Archivos de la Cirugía, Revista de las Ciencias médicas, La Independencia Médica, Enciclopedia Médico-farmacéutica, Revista Histórica, La Notaría, Boletín de ventas de bienes nacionales, El Clamor del Magisterio, Monitor de 1.ª enseñanza, El Eco de Euterpe, La Colmena, La Bomba, El Centinela de la Libertad, Pepe-Hillo, Periódico del Colegio de Martinez, Boletín Eclesiástico, El Eco de las almas del Purgatorio, Revista Popular, La Escuela del Obrero, El Propagador de la devoción de S. José, El Instructor Piadoso, Los Santos Ángeles, Las Misiones Católicas, Revista Franciscana, Revista Carmelitana, Los Ecos del Amor de María, Las Mercedes de María, El Rosario.

En catalá: La Renaixensa, La Familia Cristiana, La Campana de Gracia, L' Art del Pagés, L' Entreteniment, Secció Catalana de *La Escuela del Obrero*.

(2) Vegis *La Crónica de Cataluña* del 10 del corrent Janer.

que pera ella necessitan grans elements, y alcansant algun dels semanaris, com *La Campana de Gracia*, tiradas de molts milers d' exemplars.

La popularisació de nostras manifestacions literarias en las classes més ínfimas vé ja coincidint ab la que 's verifica entre las més elevadas, que fins ara s' havian manifestat poch entussiastas, fent aixó esperansar pera l' esdevenidor una major vida en lo camp de las pátrias lletres.

OBRAS CATALANAS

AGUILÓ (Marian).

Cansoner.—Cobles fetes en memoria del molt Ilustríssim y Reverendíssim Senyor D. Federich de Portugal Archebisbe de Tarragona.—Cobles de la salutació de nostra Senyora.—Oració á les plagues de Jhesucrist.—Llahors á la pietat y plagues de nostre Senyor Jhesu Crist.—Escrevia Valero fuster les presents cobles noves de la *crich crach* etc.—Rahonament de la verge María ab son Fill.—Cobles de la divisió del Regne de Mallorques escrites en pla catalá per frare Antelm Turmeda: Any mil trescents noranta vuyt, (en publicació).

AULÉSTIA Y PIJOAN (Antoni).

Noticia històrica dels catalans que intervingueren en lo descobriment d' Amèrica—(Treball insert en lo volum dels Jochs Florals de 1876).

Quadros de historia catalana. (Segle XVIII).—Treball premiat ab la joya oferta per la Jove Catalunya en los Jochs Florals de 1874.—Barcelona. Estampa de la Renaixensa, 1876; 56 págs. en 4.^t

BALAGUER (Víctor).

Tragedias. (Edició elzeveriana).—*La mort d' Aníbal*.—*Saffo*.—*Coriolá*.—*La sombra de César*.—*La festa de Tibúlus*.—*La mort de Neron*—*L' última hora*

de Colon. — La tragedia de Livia. — Barcelona. Imp. de La Renaixensa, 1876; 245 págs. en 4.^t (Traducció á la vista y notas en castellá).

BALARI (Joseph).

Recorts de Tiberi á Capri, per lo Dr. Reinhold Schaner. — Traduhit del aleman. — Barcelona. Establiment tipogràfich de La Renaixensa, 1876; 23 págs. en 4.^t

BRIZ (Francesch Pelay).

La Roja. (Cuentos, rondallas, novelas). — Barcelona. Estampa de Lo Porvenir, 1876; 351 págs. en 8.^u

Calendari Catalá del any 1877. — Barcelona. Estampa de La Renaixensa, 1876; 148 págs. en 8.^u

CARETA (Antoni).

Quadros de Barcelona. — (Treball insert en lo volum dels Jochs Florals de 1876).

CODOLOSA (Joseph M.^a).

Escardots. — Versos de... — Barcelona, Teixidó y Parera, Pi, 6, llibrería. — (Imp. de La Renaixensa), 72 págs. en 8.^u

COROLEU (Joseph) y PELLA Y FORGAS (Joseph).

Catalunya Francesa. — *Quadros histórichs del sigle XVII.* — (Treball insert en lo volum dels Jochs Florals de 1876).

FELIU Y CODINA (Joseph).

Novelas populares. — *Lo Rector de Vallfogona.* — Novela histórica original, il-lustrada per T. Padró. — Barcelona. Biblioteca catalana il-lustrada de Joaquim Vinyardell. — (Imp. de Espasa germans y Salvat), 276 págs. en 4.^t

FITA (Fidel).

Los Reys de Aragón y la Seu de Girona desde l' any 1462 al 1482. Colecció de actes capitulars escritas per lo Doctor Andreu Alfonsello, Vicari General de Girona, publicadas y anotadas per D. Fidel Fita y Colomé, etc. — Segona edició. — Barcelona. Estampa Catalana de L. Obradors y P. Sulé, 1873; 1.ª série 67 págs., 2.ª série 116 págs. en fol.

GENÍS Y AGUILAR (Martí).

Sota un tarot.—*Memorias d' un batxiller.*—(Treball insert en lo volum dels Jochs Florals de 1876).

Julita.—Novela original.—Barcelona. Estampa de La Renaixensa, 1875; 165 págs. en 8.^u

LLOMBART (Constantí).

Lo Rat Penat.—Calendari llemosí corresponent al any 1877.—Valencia. Estampa de Joseph M. Blesa, 1876; 160 págs. en 8.^u

Obres festives del Pare Mulet.—Estampadas á Valencia.

MASPONS Y LABRÓS (Francisco).

Tradicions del Vallés, ab notas comparativas.—Barcelona. Estampa de La Renaixensa, 1876; 102 págs. en 8.^u

MESTRES (Apeles).

Microcosmos.—Versos catalans.—Intimas y Fábulas.—Barcelana. Imp. de La Renaixensa, 1876; 36 págs. en 16.^e

Clavé, sa vida y sas obras.—Barcelona. Establiment tipogràfic d' Espasa germans y Salvat, 1876; 63 pàginas en 4.^t

PELLA Y FORGAS (Joseph).

Un catalá il-lustre. D. Joseph de Margarit y de Biure, Virrey, Gobernador General de Catalunya, etc.—Biografia premiada en lo certámen que celebrá en 1875 «La Asociacion literaria de Gerona.»—Girona. Estampat en casa Vicens Dorca, MDCCCLXXVI; 52 págs. en fol.

Vegis per un altre treball, COROLEU (Joseph).

RIERA Y BERTRAN (Joaquim).

Consons de noys, ab música de D. Joseph Rodoreda é ilustracions de D. Apeles Mestres.—1875.—F. Bernareggi, Editor, Barcelona.

SALETA (Felip de).

Fantasías.—Barcelona. Estampa de La Renaixensa, 1876; 76 págs. en 8.^u

SANMARTIN Y AGUIRRE (Joseph F.)

Cuentos vells y baralles noves, recullits d' assí y d' allá.
(Estampat á Valencia).

UBACH Y VINYETA (Francesch).

Teatre Catalá.—*Apuntacions históricas críticas desde 'ls seus orígens fins al present estat.*—(Treball insert en lo volum dels Jochs Florals de 1876). Publicat apart en un volum de 75 págs. en 8.^u

VERDÚ (Joseph).

Brots.—*Poesías.*—Barcelona. Estampa de la viuda Miró y Comp.^a, 1876; 63 págs. en 8.^u

VARIS.

Jochs Florals de Barcelona.—*Any 18 de llur restauració.* MDCCCLXXVI.—(Segell del Consistori).—Barcelona. Estampa de La Renaixensa, MDCCCLXXVI; 337 págs. en 4.^t

Id.

Lo Llibre del amor.—*A las noyas catalanas.*—Barcelona. Estampa de La Renaixensa, 1876; 60 págs. en 16.^é—(Duas edicions).

Id.

Certámens literaris de La Misteriosa.—Composicions premiades en lo del any 1876. (Ters de sa instauració.)—(Segell de la Societat.)—Barcelona. Estampa de La Renaixensa, 1876; 156 págs. en 8.^u

Id.

Un tip de riurer. (Almanach).—Barcelona, Víctor Perez editor, 1876; 128 págs. en 16.^é

Id.

Lo Pollí.—Almanach pera 1877.

Id.

Calendari del Pagés, pera l' any 1877, publicat per lo Institut Agrícola Catalá de Sant Isidro.—Barcelona. Estampa Barcelonesa, 1876; 128 págs. en 8.^u

TEATRO

AMELL Y SAURA (Joseph).

A la vora del mar.—Quadro dramàtic en un acte y en vers, estrenat en lo Teatro del Bon Retiro.—Barcelona, Llibreria d' Eudalt Puig, 1876. (Imp. d' Espasa germans y Salvat) 32 pags. en 8.^u

ANGELON (Manel).

Llum y fum, comedia en tres actes y en vers estrenada en lo Teatro Català.

ARÚS Y ARDERIU (Rossendo).

Lo Barber de rentamans.—Pessa en un acte estrenada al Olimpo.

AVELLÍ (Miquel).

Lluitàs del cor. Drama en 3 actes estrenat en la vila de Palafrugell.

BALADER (Joaquim).

Hostes vindrán..... Comedia en 2 actes estrenada á Valencia.

BEDÓS (Francisco de Paula).

Qui fa desfà. Comedia en un acte y en vers estrenada en lo teatro de la societat *Fenix Vallense*. Valls, Imprenta F. Pellisser, 1876; 42 pags. en 8.^u

BURGUET (Joan B.)

Propietaris y colonos. Comedia estrenada á Valencia.

CANDELAS (Baldiri).

Lo barber del Portal Nou. (Parodia del *Barberillo*) ab música del mateix barber.—Sarsuela en 3 quadros.

CAMPMANY (Narcís).

Lo vano de la Roseta. Sarsuela en un acte y en vers, música de D. Dionís Trullàs.—Barcelona, Arxiu Central Líric-dramàtic, 1876; 30 pags. en 8.^u

Dorm!! Juguet cómic-líric en un acte y en vers, música de D. Joan Rius, estrenat á Novetats.—Barcelona, Imp. de Jepús 1876. (Arxiu Central) 23 paginas en 8.^u

Sota, caball y rey.—Juguèt cómich en un acte y en vers, estrenat al Bon Retiro.—Barcelona, Imp. de Jepús 1876 (Arxiu Central) 28 pags. en 8.^u

CAMPMANY (Narcís) y MOLAS (Joan).

Las cuas. Sarsuela en 2 actes, música de D. Joan Rius, estrenada en lo Teatro del Tívoli.—Barcelona, Arxiu Central Lirich-dramátich 1876. (Imp. de Jepús) 53 pags. en 8.^u

CASADEMUNT (Joseph).

Coloms y estels. Pessa en un acte estrenada en lo Bon Retiro.

Plouhen desgracias. Joguina en un acte y en vers, estrenada al Odeon.—Barcelona, Arxiu Central Lirich-dramátich 1876 (Imp. d' Espasa) 31 pags. en 8.^u

CASTELLS Albert.

Un pis per llogar. Pessa en un acte estrenada al Olimpo.

COLOMER (Conrad.)

La torre dels misteris. Comedia en un acte y en vers estrenada al Bon Retiro.—Barcelona, Imp. de Jepús, 1876. (Arxiu Central) 25 pags. en 8.^u

COMA (Abelardo.)

Lo Diari de 'n Brusí. Pessa en un acte estrenada en lo teatro del Ateneo de Tarragona.

CORT (Salvador).

Arribá y moldrer. Comedia en un acte original y en vers.—Barcelona, Imp. de Jepús 1876; 30 páginas en 8.^u

ESCALANTE (Eduart.)

Tres forasters de Madrid. Comedia en 2 actes estrenada á Valencia.

FELIU Y CODINA (Joseph).

Lo tamboriner. Rondalla en tres actes y en vers estrenada en lo teatro del Bon Retiro.—Barcelona, Llibrería d' Eudalt Puig 1876 (Imp. d' Espasa). 56 páginas en 8.^u

FERRÁ (Bartomeu).

Sa plagueta dels lloguers. Comedia de costums mallor-

quines. (En un acte, publicada en los núms. 22 y 23 de la Revista Balear).

LLANAS (Albert).

Lo planeta del home. Pessa en un acte estrenada al Bon Retiro.

MILLÀ (Manel),

Un aprenent de llatí. Pessa en un acte estrenada á Valencia.

El Sant per la peana, id. id.

MOLAS (Joan).

Las guanteras. Juguet cómich-lírich en un acte y en vers, música de D. Joan Rius, estrenat á Novetats.—Barcelona, Arxiu Central Lírich-dramátich 1876. (Imprenta de)Jepús. 44 pags. en 4.ª

MOLAS (Joan).

¡Carambolas! Comedia catalana en un acte y en vers estrenada al Olimpo.—Barcelona, Arxiu Central Lírich-dramátich 1876. (Imp. de Espasa) 44 paginas en 8.ª

Per altre obra vegis CAMPMANY (Narcís).

MONCERDÁ (Dolors).

Teresa, ó un jorn de prova. Comedia en 2 actes y en vers estrenada al Teatro Catalá.

OVAR (N.)

Un chuí de faltes. Pessa en un acte estrenada á Valencia.

PALANCA (N.)

El Marqués del Serol. Pessa en un acte estrenada á Valencia.

PIQUET (Jaume).

La Pau d' Espanya, Comedia en 2 actes estrenada al Odeon.

Del primer al tercer pis, Pessa en un acte id. id.

Lo bombo del regiment. Comedia en 2 actes id. id.

Herodes! ó la degollació dels ignocents. Drama en 3 quadros id. id.

PONS (Frederich).

L' arrenca caixals, Comedia en un acte y en vers estre-

nada al Bon Retiro.—Barcelona, Imp. de Jepús 1876 (Arxiu Central); 29 pags. en 4.^t

RIERA Y BERTRAN.

Lo testament del oncle. Comedia en un acte y en vers, estrenada en lo teatro del Bon Retiro.—Barcelona, Imp. de Jaume Jepús, 1876; 32 pags. en 8.^u

ROMEU (Manel).

L'Espiritista. Pessa en un acte estrenada en lo teatro de l'Aliança en S. Martí de Provensals.

SALES (Jacob).

La gallina del vehinat. Pessa en un acte estrenada á Valencia.

SOLER (Frederich),

Lo Didot. Comedia en tres actes y en vers estrenada en lo Teatro Catalá (Romea).—Barcelona, Llib. d' Eudalt Puig 1876. (Imp. d' Espasa germans y Salvat), 104 pags. en 8.^u

Lo plor de la madrastra.—Drama histórich en 4 actes y en vers, estrenat en lo Teatro Catalá.—Barcelona, Llib. d' Eudalt Puig 1876. (Imp. Espasa) 99 paginas en 8.^u

Los Segadors. Drama histórich en tres actes y en vers, estrenat en lo Teatro Catalá.—Barcelona, Llib. d' Eudalt Puig, 1876; 96 pags. en 8.^u

Cura de moro. Comedia en un acte y en vers estrenada en lo Teatro Catalá.—Barcelona, Llib. d' Eudalt Puig 1876 (Imp. d' Espasa) 40 pags. en 8.^u

En aquest any ha publicat aquest autor sa obra estrenada en lo passat *Lo jardí del General.* (Llib. de Puig, 40 pags. en 8.^u)

TORRES (Pere Anton).

La llántia de plata. Drama en tres actes original y en vers, estrenat en lo Gran Teatro del Liceo.—Barcelona, Llib. d' Eudalt Puig 1876. (Imp. Jepús); 76 pags. en 8.^u

Lo Marqués de Tamarit.—Drama en un acte estrenat en lo Teatro dels Camps Elíseos de Tarragona.

L' encuentro de Constantí. Pessa en un acte estrenada en lo Teatro dels Camps Elísseus de Tarragona.

T. V. V.

Un parell de monjins roigs. Joguina en un acte y en vers, estrenada en lo Gran Teatro del Liceo.—Barcelona. Arxiu Central Lirich Dramátich, 1876. (Imprenta de Jepús). 41 pags. en 8.^u

VIDAL (Eduart).

La Barqueta de Sant Pere. Pessa en un acte estrenada en lo Teatro Catalá.

VIDAL (Francisco de Sales).

Pauleta la planchadora.—Sarsuela en un acte, música de D. Antoni Urgellés, estrenada en lo Tívoli Vilanovés.—Barcelona, Llib. d' Eudalt Puig, 1876, 29 paginas en 8.^u

Aqueix autor ha publicat sa obra estrenada l' any anterior, *Entre Capmany y Figueras.* (Imp. de Jepús, 60 pags. en 8.ⁿ)

ANÓNIMS.

Los quatre pecats. Comedia de espectacle estrenada al Bon Retiro.

Una agüela verda. Pessa en un acte estrenada á Valencia.

Qui fuig de Deu corre debaes. Id. id.

La tia María. Pessa en un acte estrenada al Olimpo.

La Pepeta de Rubí. Pessa en un acte estrenada en lo Teatro del Bon Retiro.

Un viatge al mar vert. Sarsuela en 4 actes estrenada al Prado Catalan.

L' home de la dida. Pessa en un acte estrenada al Bon Retiro.

D.ª Baldomera. Pessa en un acte estrenada al Romea.

Lo castell del fantasma. Drama fantástich en 15 quadros estrenat al Odeon.

Un voluntari de Cuba ó l' honra d' un jornalier. Comedia en 5 actes y 3 quadros id. id.

Lo gall del passió. Comedia en 2 quadros id. id.

Lo dia dels morts. gatada en 3 actes id. id.

PERIÓDICHS.

- La Renaixensa.* Revista catalana de literatura, ciencias y arts. Any VI, t. I y II.
- *La Campana de Gracia*, (semanal).
 - La Familia Cristiana*, (id).
 - L' Entretenment*, (eventual).
 - La Llumanera de Nova York*, (ilustració mensual).
 - L' Aureneta* de Buenos Ayres.
 - El Pare Mulet.* Veu la llum á Valencia.

CERTÁMENS

EN QUE S' HAN PREMIAT TREBALLS EN CATALÁ.

Societat La Misteriosa, (2 de Febrer).—Centro Moral Instructivo de Gracia, (25 Mars).—Jochs Florals, (2 Maig).—Certámen ab motiu de l' inauguració del ferro-carril de Vich, (8 Juliol).—Festas del sisé aniversari de la mort del Rey D. Jaume á Valencia, (28 Juliol).—Colegi Mercantil de Barcelona, (25 Setembre).—Associació catalanista de Sant Gervasi, (8 Setembre).—Associació literaria de Girona, (5 Novembre).—Academia Bibliográfica Mariana de Lleyda, (12 Novembre).—Certámen Clavé, (30 Desembre).

OBRAS NO ESCRITAS EN CATALÁ

MES REFERENTS Á CATALUNYA.

- Historia crítica civil y eclesiástica de Cataluña* per D. Antoni de Bofarull.
- Las Cortes Catalanas*, estudio jurídico y comparativo de su organizacion y reseña analítica de todas sus legislaturas, episodios notables, oratoria y personajes

ilustres, per D. Joseph Coroleu y D. Joseph Pella y Forgas.

Noticia de la vida y escritos de D. Joaquin Roca y Cornet, per D. Joaquim Rubió y Ors.

Poesías de D. Eusebio Anglora.

Revista Histórica Latina.

Revista de la Universidad de Madrid.—Articles del Sr. Lafuente sobre historia de l' ensenyansa á Espanya.

Recuerdo histórico sobre Tortosa, per D. Eduard Arévalo.

Revista Europea.—Articles del Sr. Gomez de Arteche sobre *El Marqués de Torrecuso y Ali-Bey el Abbassi*.

Biografía de D. Mariano Cubí y Soler, per D. Miguel Arañó.

Asociacion literaria de Gerona.—Año 4.º de su instalacion.—Certámen de 1875.

Expulsion de los judíos de Barcelona, per D. Joseph Fiter é Inglés.

S. Feliu de Torelló, per D. Pau Parassols.

Discursos leídos ante la Academia de la historia en la recepcion pública del Excm. Sr. D. Victor Balaguer, ab la traducció catalana.

Historia del Derecho en Cataluña, Mallorca y Valencia.—*Código de las costumbres de Tortosa*, per D. Bienvenido Oliver.

Revista de Archivos, Bibliotecas y Museos.—Articles del Sr. Milá y Fontanals, titulats: «Antiguos tratados de Gaya Ciencia.»

Revista de la Asociacion literaria de Gerona.

A AULESTIA Y PIJOAN.

Barcelona, Janer de 1877.

PER ELLA.

FANTASIA.

(Cuando un hombre y una mujer de talento se estrechan con el doble vínculo de la virtud y del amor, el amor y la virtud forman la barca en que apaciblemente bogan por el mar de la vida: un ángel les sirve de piloto; su rumbo es la inmortalidad; su puerto el cielo.

SEVERO CATALINA. (*La Mujer.*)

U qu' has passat los anys mes hermosos de la vida, l' infantesa, en la preuhada costa de nostra aymada terra; tú en cual tendre cor hi niuhan los mes purs y delicats sentiments; tú qu' ets un dels pochos, sí, pero veritables ángels qu' uneixen lo cel ab la terra, tú has sentit també la bellesa que tenen las nits de lluna en nostres poblets marítims y l' agradosa melangía qu' á l' ánima dónan las horas passadas prop de la platja.

Per aixó á tú, que 'm comprens y que vius en mon cor; endresso aqueixas ratllas.

I.

En lo punt mes bonich de la hermosa costa catalana, s' aixeca una caseta, blanca com la puresa, sensilla com lo somni d' un infant, riallera com la cara dels ángels: en lo poble, d' aquella casa 'n diuhen *Lo Paradís*.

En ella sols habitan dos enamorats esposos, joves y aymants l' un de l' altre com en la terra may s' haje vist. Sos ulls reflecteixen los raigs del amor sant y sas caras tranquilas y somrientas com lo trench del aubada, mostran la felicitat en la terra en que tots dos s' embadaleixen.

Es tant diví son amor que la naturalesa sensera sembla donárloshi sas mes preuhadas joyas. Las flors de mes delicada flayra creixen entorn de la casa, mantingudas per las perlas de la rosada, las aus ne fan lo temple de sos amors y sas cantarellas, los ventijols mes suaus orejan sas parets y fins lo cel llueix ab mes pureza sobre d' ella.

Al caürer la vesprada, cuan la lluna sembla sortir del horizont per derrera la mar, una barqueta, que surt devant la casa, lleugera talla lo ample crestall que mes tart es argentada planura. La barqueta vá ab la mes suau remada que l' empeny lluny de la platja; ¿quí empeny la barca? ¿quins son los que hi van dintre? Escolteu y os ho dirán per mí.

La barqueta diu: «dintre de mí porto la felicitat; onadas que 'm besau, jugant ab mí, cuideu de no esser fortas per no esglayar á la aymanta parella.»

Las onadas responen: «De poder servir de mirall de la ditxa nos ne gaudim, tú, ventijol, que nostra escuma rissas, sigas suau y benigne perque malgrat no haguem de conturbarlos.»

Lo vent mormola: «Passarne he ab tanta dolçor com posible siga per tant sols orejar sas puras testas; tú, lluna, que á las onas y á mí governas, minva nostra forsa.

L' astre de la nit detura sa carrera y, encisat, guayta com la barqueta tranquila va avansant.

Fins los llavors conturbats peixos surten de sos caus de sorra y á flor d' aygua, veuhén allunyarse á los habitants de *Lo Paradís*.

II.

Contan qu' un vespre, la barqueta, á l' hora acostumada, sortí de la platja, mes ningú la vejé tornar. Los que

mes enterats se suposan, diuhen qu' aquèlla nit, avansant, sempre avansant, la barqueta se perdé de vista derrera una onada: des llavors ningú ha sapigut que se féren los dos enamorats, sols sí, qu' un punt fou perduda la barqueta, volavan juntas cap al cel dúgas blancas colomas.

Los vells contan á sos nets eixa historieta qu' ells aprengueren de llurs respectius avis, que sempre han servat com á sagrada reliquia, la caseta qu' es per ells la mes preuhada joya.

L' enamorada fadrinalla del poble guayta ab respectuós misteri la caseta, y los aymants se juran etern amor invocant l' ombra de la parella que vivia en *Lo Paradís*.

JOSEPH M.ª MASERAS.

8 Octubre 1876.

LO BALL DE LA VIDA

UN músich que te mes sigles
que Noé va contar anys,
tocant un violí, á tot' hora
vells y jovens fa ballar.
Cada cop que l' arquet llisca
l' isturment sospira y plany
y 'ls balladors, sens que vullan,
van botent y van rodant.

Nyigo nyigo, aixó es la vida,
nyigo nyigo, aixó es gosar.

Dia y nit roda la dansa,
dia y nit sense descans,
ploga, neve ó fassa calda,
no para un moment lo ball;
balladors y balladoras
prou glateixen fatigats,
prou ni ha que 'ls péus no mouhen
y á ells perxó los fan rodar.

Nyigo, nyigo, aixó es la vida,
nyigo nyigo, aixó es gosar.

Senti 'l violí com xiula,
Deu ma val que fa fredat,
sentí 'l trepitx dels que dansan
al cor mes ferm dona espant;

la pols que los peus aixecan
 á mes d' un ha fet cegar,
 perxó tal hi ha que dansa
 sens que 'l vejan los companys.

Nyigo nyigo, aixó es la vida,
 nyigo nyigo, aixó es gosar.

Jo fa temps que rodo y salto
 y ara, avuy, ja tan cansat,
 que dupto per lo que'm passa
 si hi sento ni se 'l que 'm faig;
 si miro, veig llumenctas
 pel devant y pels costats;
 si escolto, 'l rum rum m' aixorda
 d' una fressa esparverant.

Nyigo nyigo, aixó es la vida,
 nyigo nyigo, aixó es gosar.

La má que ab ma dreta encaixa
 de freda 'l bras m' ha glassat,
 y arrossego un pes que 'm sembla
 com d' uní cos pedrificat.
 L' altre má uns dits me la estrenyan
 com de ferro espurnejant...
 y del violí las cordas
 mos nervis fan cargolar.

Nyigo, nyigo, aixó es la vida,
 nyigo nyigo, aixó es gosar.

Sento 'l cor pujarme als llabis,
 sento al coll brufar la sanch
 y 'm tem que de las espatllas
 rodant se m' en vaja 'l cap;
 porque aixequé 'l peus de terra
 escorsons me'ls van picant,
 y 'l músich, rasca que rasca,
 mes depressa com mes vá.

Nyigo nyigo, aixó es la vida,
 nyigo nyigo, aixó es gosar.

Y cal rodar, y ab mí 'ls altres;
mentre 'l músich sonará
no hi valdrá que 'l fret que 'm corra
bras amunt glassi ma sanch;
com al mort que jo ara arrastro
també á mi m' arrastraran,
fins que l' isturment del músich
fet mil trossos saltará!

Quan pare lo nyigo nyigo,
sabrém qu' es viure y gosar.

FRANCESCH UBACH Y VINYETA.

AMOR

Hermosa Barcelona,
Ho lloch dels meus encants,
¿cóm es que al separarme
de tu, ciutat comtal,
mos passos defalleixen
y 'm sento 'l cor malalt?
No anyoro ta hermosura,
tas casas ni palaus
que m' ánima ha robada
y 'l cor m' ha empresonat
la joya que jo estimo,
d' un valor sens igual.
No l' hagués coneguda,
no l' hagués vista may...
ben lliure ara estaria
de sospirs y d' afanys.
Ara á ma bona mare
no alegre ab mos cantars,
ni tinch per mas amigas
un somrís com avans,
y fins ma germaneta
ma tristesa ha notat.
Lleugera papallona
si jo 'm pogués tornar,
mon niu voreta seua
faria tremolant,
y quan ella ab despreçi
me volgués esquivar,
cauria enlluhernada
y morta al séu costat.

JOSEFINA NUVIOLA.

VIUDESA

Tócan á morts á la vila
Tócan á morts

Balaguer.

TÓCAN á morts á la vila
Tócan á morts;
Es que fan lo bé y l' enterro
Del meu cor.

—
Eli morí, la vida mia,
També ab ell mon darrer goitj,
Que las robas de la viuda
Son bandera de dolor;
S' es tornat un llit d' espinas
Lo qui era tálam de flors,
Las somrisas y miradas,
Tristos lays, gemechs y plors
Y mas dolsas alegrías
Son sospirs etérns de dol.
Tot eran ans jochs y festas
Y tendres neguits d' amor,
En tant que avuy tristas llágrimas
Vessa á doll mon pobre cor...

—
Tócan á morts á la vila
Tócan á morts;
Es que fan lo bé y l' enterro
Del meu cor.

MARÍA DE LLUCH.

BIBLIOGRAFÍA

APELES MESTRES. — CLAVÉ. — *Sa vida y sas obras.* —
Preu: una pesseta. — Imprenta d' Espasa Germans y
Salvat, Corts, 223, baixos. — 1876.

DON Joseph Anselm Clavé es una de las figuras artísticas mes simpáticas y més originals de la Barcelona contemporánea. Nat y educat en la classe proletaria, proletari ell mateix, aixís com altres desde igual esfera s' han enfilat, ab lo concurs de las circunstancias y en alas d' una voluntat enérgica, á capitalistas del diner, ell, convertint sas miras á més sublimats objectius, s' empujá á capitalista de la inteligencia, y sapigué, com aquells, obrirse camí fins á tractar d' igual á igual sino de superior á inferior als qui, acariciats al neixe per una constelació més benévola, trovaren menos erissada de dificultats ja desde 'l punt de partida la senda trassada á sa activitat y á son ingeni. Potser que devant d' ell no 's llevaren tants barrets com devant del qui en contes de tresors de poesia hagués acumulat tresors de moneda—debilitat humana que adora al bou d' or y es sorda als dictats dels Moisés—pero en cambi, avans y ara, son nom ocupá y ocupa un lloch preeminent en la memoria de tots los qui estiman en lo que valen las creacions de las duas arts més accessibles entre las arts bellas, la música y la poesia.

Una suscripció tant honrosa com modesta y á que no contribuí 'l bitllet de banch del compromís ó de la adulació, sino l' escás maravedis del entussiasme cordial, ha aixecat un senzill monument simbólich que esmente als venidors lo lloch hont reposan las cendras del popular poeta. Feta ab ell, diguemho aixís, la part del cos, calia fer la del esperit, retratar sa fesomia artística, fer, en una

paraula, la necrologia, la qual, satisfent lo natural desitj que se sent de coneixe las peripecias de la vida dels homes notables y la serie d' etapas recorregudas per ells avans de ferse tals, fós á la vegada document historich destinat á garantir del oblit aquellas peripecias y aquells mérits.

Lo Sr. Mestres, ocurrint á la necessitat no bé comensava á experimentar-se, ha escrit la precitada necrologia, la qual per tant, quan no altre mérit, tindria 'l de la oportunitat, lo de tota obra que vé á omplir un buyt y á solventar un deute.

La naturalesa ha sigut ben sábia al regular la economia de sas creacions á las quals ha concedit, dins de sa varietat, una unitat admirable, una consecuencia may infringida, lo mateix á las físicas que á las espirituals, y com altrás d' aquestas á la ánima humana ab sas diversás facultats. Y no 's dirá exageració, si, al considerar lo sintétich de sas més capritxosas antinomias, afirmem que, á ser possible la experimentació psíquica ab la finura de la experimentació aplicada als fenómens de la materia, los actes de cada individualitat s' averiguarian anticipadament per una especie d' operacions matemáticas de resultats infalibles sempre y quan s' encertessen los elements esterns contingents que en cada un d' ells concorren y á sa específica determinació cooperan. L' home es á trenta y á cent anys lo que era á tres, de cos y d' ánima, salvas las majors dimensions y la major aglomeració de moléculas, si se 'ns permet dirho aixís assimilant lo intangible é inmensurable á lo mesurat y tangible.

Aquell baylet que s' escorria per entre 'ls músichs quan á las Dressanas ensajavan una martxa nova, y que al devant d' uns quants colegas de sa talla la cantava tant bé com la banda 'l dia en que aquesta per primer cop la tocava en públich, aquell baylet havia de ser, anys á venir, un músich, un director de músichs y un compositor de música, que aquella aptitut retentiva de que dava tant singulars mostres, no era esplicable sino suposant una aptitut musical intuitiva de primera forsa, de la mateixa manera que no cabia 'l considerar cas fortuit més ó menos [admirable, sino llevar de fruyts ópims, la capacitat directiva que desplegava al organisar y traure partit de sa banda primitiva.

Las consideracions precedents y 'l recort de la interessant anecdota que de referencia á n' en Clavé cita son biógrafo, nos duhen á aplaudir lo sistema seguit per aquest al confeccionar son estudi. Las anecdotas, quan s' ajustan á la veritat y se refereixen á caràcters tant pronunciats com lo d' en Clavé, son á las esplicacions més minuciosas lo que una bona fotografia del natural á la esplicació detallada dels rasgos de la fesomia retratada. Lo Sr. Mestres ha preferit, y ha fet bé, á parlar ell, fer parlar als fets ab l' elocuent llenguatge que 'ls caracteriza: queda ell eclipsat, es cert, pero en

cambi destaca á la persona á qui biografia, que es lo que han de procurar travalls de la naturalesa del que ha donat al públich.

Tractats per aquest procediment l' home privat y l' home públich que hi havia en Clavé apareixen complets, y apareixen tant simpátics sino tant característichs com l' artista; y l' ánim se delecta en poder estendre al home la admiració que al talent tributa, sense necessitat de reserves ni de que la indulgencia, ab sa deliberada miopía, haja de venir en son aussili. ¿Quán no voldrian los admiradors de Cervantes poder passar ratlla en aquella plana sospitosa de sa historia, escrita en la presó d' Argamasilla de Alba?

La honradesa y la probitat d' en Clavé concordan ab sa noblesa y ab sa integritat en política. No mirem quinas eran sas ideas, bástens que responguesen á una convicció sincera y may quebrantada, y sobre tot, que á sa elaboració hi fos agena tanta mesquina passió com cuqueja en las opinions de molts dels que fan política. Y á propòsit. S' ha fet un cárrech á Clavé de que aprofités la organisació de las societats corals pera fer propaganda democrática. Son biógrafo ho nega, al menos en quant á avans de la Revolució de Setembre; pero y si fos, ¿á qué dissimularho? ¿Ha de ser una taca en qui professa opinions que estima lilegítimas lo valerse de tots los medis de reclutar adeptes que las circunstancias li ministran? ¿No la seria 'l no ferho? ¿no arguhiria, quan menos, falta de fermesa, inestabilitat de conviccions incompatible ab la adopció d' un paper actiu en lo partit que las té escritas en sa bandera? Además, no fem lo sant sense serho, que, adhuc ilegítims semblants medis, no foran los més los qui hi renunciessen, y renunciessen ab ells á un dels camins més espeditos pera arribar á traduhir en fets las aspiracions teóricas.

No censurém á n' en Clavé si ho feu: si aixís com predicá ideas que 'ls lictors de la opinió influyent califican de disolvents hagués predicat las contrarias, la censura fora alabansa, mérit lo desmérit. Y además, fossen ó no disolvents per ministeri propi, en Clavé doná provas de no ser lo que gents recelosas per sistema volgueren veure en ell y en tots los seus, un demagogo. Lo biógrafo retreu alguns actes que á la vegada que d' una enteresa de carácter no corrent, son testimoni de que distava molt de ser un revolucionari en la accepció anti-social de la paraula.

Pero anem á cosas menos escabrosas, seguint al Sr. Mestres, qui, per las exigencias del plan de son treball y, sobretot, per haver comprés encertadament que la originalitat d' en Clavé residia entera en sa fase artística, ha deturat ab complacencia sa ploma en l' estudi d' aqueixa, y com á integrants d' ell, en fer la historia de las societats corals á las quals va soldada la d' en Clavé, y la crítica de las composicions literarias y musicals dictadas per son inspirat númen.

Més ó menos directa tots tenim noticia d' aquella interessant institució en que vessá en Clavé tot lo doll de sa potent activitat y de sa voluntat de ferro, y tots, qui per recorts propis, qui per recorts tramesos, tots recordem aquells grandiosos festivals ab que lográ fer convergir sobre Barcelona las miradas de tota Espanya, y provar á estranys y á propis que Catalunya, terra comerciant é industriosa, era també la terra de las arts, que també sabia apagar lo burgit de sas máquinas pera no perdre una nota d' aquellas expansivas cantadas que baix la ferma batuta d' en Clavé feya ressonar la joventut de ciutats y vilas, ab admiració de tothom al crit d' un sol congregada. Hem de dirho, y no som en dirho ni 'ls primers ni 'ls últims: ¡quín espectacle més grat que 'l d' aquellas festas de la pau que inoculavan en las classes treballadoras lo sentiment del art, com pera descansarlas en las serenas regions del ideal, de las duras fatigas de la feyna que, no interrompudas may, van paulatinament aniquilant en ellas la part més noble de son sér y ofegantla ab lo predomini de la bestia! ¡Ah! no es la ma gelada d' una economía política d' instints de madrastra la que té d' arrimar una cadira pels desheredats á la taula del festí de la vida: fomenteu en ells l' amor als ideals assequibles del art, feu gosar á son esperit las immaculadas sensacions del comers ab la bellesa, arranqueulos de clubs y tabernas hont llensan las horas y 'l pa de la familia en nutrir odis absurdos per lo injustos sino sempre per lo injustificats, ocupant sos ocis en la educació del esperit, y llavoras podreu dirvos ab justicia amants del poble, advocats de sos drets y metjes de las llagas que ulceran son sér moral.

En Clavé feu més á cada societat que organisava y á cada coro que escribia, que ab tots sos programas utópichs aquestos Dulcamaras impudents que amagan derrera de la careta del filántrop la mueca del ambiciós y del egoista.

Y es que á la vegada que son talent organisador aixamplava cada dia més lo circuit de sas societats corals y las propagava arreu, sos coros savian tot seguit ferse patrimoni comú, desterrant las tabernarias cansons de moda entre la gent del poble, la qual com pa beneyt rebia 'ls dolls d' aquella inspiració sempre fresca y regalada. Deguda era tant rápida popularisació, en quant á la part musical de las composicions, á la senzilla espontaneitat, al sentimentalisme contagiós que las decorá, y en quant á sa part poética, además de idénticas qualitats, á altrás que d' ellas son complement si es que no condició necessaria. Aquestas últimas qualitats que consisteixen en la veritat de las descripcions ab abundó escampadas en las poesías d' en Clavé, lo classifcan als ulls de son biógrafo entre 'ls poetes realistas, classificació que no hem d' admetre sense reserves ja que, ó molt errats anem, ó en Clavé, es veritat, era realista, pero buscant

y trovant per medi d' un realisme sanitos en los aspectes ja naturals, ja morals que inspiravan á sa musa, la idealitat poética.

S' abusa tant avuy d' aquest mot, realisme, que s' ha arribat á no sapiguer lo que dretament significa. Pera fixar bé 'l realisme d' en Clavé nos valdrem d' una qualsevol de sas poesías descriptivas, entenentse que lo que d' ella diguem es aplicable á totes. *La Brema*, per exemple. Tots hem presenciat aquesta magnífica escena campestre, y preguntem: ¿quin es son aspecte realista? ¿Es lo que descriu en Clavé en aquellas estrofas que, usant una metàfora atrevida, podriam dir espumosas, ó bé es lo dels veremadors y veremadoras bruts y espellifats, de fesomías obtusas y embrutidas, los ceps descolorits per la pols, los gotims enforjats y suquejant dins de las portadoras mostosas que penjan de la prosáica figura d' un ase brut de totes las putinerías, abocats després á crumull demunt d' unas pots mitj podridas y fangosas, y trepitjats al compás del *me gustan todas*, entreverat de renechs, per uns peus que no han tocat de desde que varen neixe més aygua que la de la pluja y en que un crostisser asquerós té lloch d' espardenyas, mentres la furtor del rahim y altrás furtors *ejusdem furfuris* tapa 'ls esperits y fa basquejar al més forrat de ventrell? L' un y l' altre dels dos aspectes son veritat, y 'l poeta será tant realista describint aquell com describint aquest, pero será tant poeta? ó mellor, ¿será poeta? Creyem que no, y no obstant, molts estiman poétichs, per virtut de son realisme, quadros que no distan gayre del que acabem d' abocetar.

Hem fet aquesta digressió pera fixar bé la posició d' en Clavé dintre de la tant remenada escola realista. Lo realisme d' en Clavé es lo realisme poétich, es lo procediment indefectiblement necessari, es lo procediment tradicional en las arts quan las arts han volgut cumplir sa missió que es la de produhir y fer bella la bellesa. Realistas aixís ho eran Homero y Virgili y Horaci y tots los grans 'mestres del classicisme, que es pera molts lo revers de la medalla del realisme.

Per aixó las poesías d' en Clavé, fins despulladas dels números musicals que duplican son valor, cautivan l' esperit ab tot y la incorrecció de forma de que moltas vegadas adoleixen, no per medi dels vols d' una originalitat rebuscada y violenta, més académica que lo que regularment y per irrisió aixís se bateja, pero en que en contes del acicalament y pulcritut de que fan gala 'ls poetas académichs s' hi observa un desfregament esprés y antipátich, sino per medi d' un naturalisme agradable que trova ressó en las fibras més delicadas y més nobles del esperit.

Ara, si aquella frase altament poética vé emitida en brassos d' una melodia fresca, suau quan s' inspira en los delicats afectes del amor ó en la serena calma de la naturalesa, vibrant enérgica y robusta

quan se caldeja en las flamaradas del sentiment patriótic, llavoras aquella germanat conjunt penetra fins á lo més viu del cor, lo fa batregar al seu compás, y es causa d' aquell efecte que sent tothom á la audició dels coros selectes d' en Clavé, tothom qui sense prevenció va allí á buscar no las atormentadas lucubracions que sols parlan al intelligent y endormiscan al profá, sino la expansió del sentiment gosant ab sos sols recursos y per la virtualitat de sas forsas propias.

Per aixó 'ls *dilettanti* de sobre cuberta que fan veure que 's desmayan de gust devant de certas obras bonas de real ordre mentres tenen prou feyna pera cloure 'ls llavis que un badall impertinent 's empenya en obrir, escupen de fástich al sentir los coros d' en Clavé, com escupen al sentir las melodías populars que tants punts de contacte tenen ab aquells, y que ab una firma d' alemany al peu, acreditada en lo mercat, foran reputadas melodias arcangélicas: pero 'ls que buscan en la música, y en general en totas las arts, una satisfacció á que pugan entregarse sense haverse de provar anticipadament á ells mateixos per una série d' operacions algebraicas que aquella satisfacció es procedent, ohirán sempre ab delectació las obras d' en Clavé com obras d' un músich eminentment popular, d' un dels músichs capás de ser aplaudit per mes mans y entés per mes orelas.

Lo Sr. Mestres fa ressaltar en lo judici crítich de las obras d' en Clavé totas aquestas qualitats, fidel á son propósit de presentar als ulls del lector los mérits de son protagonista. Una observació, empero, y per cert ben tímida, puig ve d' un llech en música. ¿Wagner té ab en Clavé mes punt de contacte que 'l ben insignificant d' escriures éll mateix la lletra de sas produccions musicals? Quasi diriam que no, que l' un y l' altre van per sendas diametralment oposadas, tant oposadas com la exponeitat y l' artifici, com la senzillesa y l' embull; que l' un es — pássessens la estranyesa — un tros de fil lis y sense nusos, y l' altre una troca embullada; y que sas creacions se semblan com se semblan las melodías del rústich fluviol del pastor Tytir y l' espetech armónich d' un pas redoblat tronat per una banda de timbals y trompetas. ¿Volgué 'l biógrafo d' en Clavé prolongar mes lo paralelisme?

Pero en fi, ó si ó no, meras cuestions d' apreciació com son aquestas, ellas no aminoran la importancia del estudi publicat per lo Sr. Mestres; estudi que té tant mes valor en quant ha sigut escrit ab calor y ab sentiment, pero sentiment y calor tant ben traduhits que contagian poderosament al lector. Siga 'n testimoni, v. gr. lo capitol IX que relata la malaltía, agonía y mort del insigne poeta, escena bellíssimament realista — tornemhi — y que es impossible presenciar — no 's llegeix, se presencia — sense sentirse conmogut y dolorosament afectat.

J. SARDÁ.

ÚLTIMAS PUBLICACIONES DE HISTORIA

Y LITERATURA CATALANA.

- I.—LOS REYS D' ARAGÓ Y LA SEU DE GIRO-
NA desde l' any 1462 fins al 1482.—Col·lecció de actes capitulars escrites per lo doctor Andreu Alfonsello, Vicari General de Girona, publicadas y anotadas per D. Fidel Fita y Colomé, individuó corresponsal de las Reals Academias espanyola y de la Historia com y també de la de Bonas lletras de Barcelona.—Serie primera: 67 págs. y serie segona: 119 págs. — Barcelona: 1873-76. (Va adjunt lo facsimile d' una carta del Cardenal Margarit.) 1

Lo llibre qual títol acabem de transcriure, no será del tot desconegut als lectors de *La Renaixensa*, ja qu' en las páginas de esta Revista eixí á llum la 1.ª serie de las dos de que 's compon, empero publicadas avuy abduas, formant un copiós volum *in folio*, de que nos ha fet ofrena la galanteria de son ilustrat autor, deber nostre es donarne d' ell una concisa noticia. A arrel del comens de la publicació mostrárem ja lo natural gaudiment que 'ns causá com á entusiastas de las investigacions históricas, 2 sians, ara donchs permés, patentisar los justos motius de nostra satisfacció.

Consisteix esta obra, com indica la portada, en una colecció d' actas capitulars de la Seu Geronina, redactadas durant l'espay de vint anys (1462-82), per lo Dr. Andreu Alfonsello, Vicari general llavors de la mateixa diócesis, ço es, en temps del bisbe Joan Margarit, com ja ho havia sigut en lo de son antecessor Bernat de Pau. Las dos grans figuras d' Alfonsello y Margarit se destacan, á manera de relleu, del quadro históric que bosqueijá la destra ma del primer, fentnos coneixer las turbulencias del regnat de D. Juan II en l' última meytat del segle XV, y tal es la precisió y minuciositat dels

1 Aquest fac-simile de la carta original que 's guarda en l' arxiu municipal d'esta Ciutat (vol. de Cartas comunas de 1477 á 99) es degut á la pericia artística d' altre de sos arxivers l' eminent arqueólech y conegut escriptor D. Joseph Puiggarí.

2 Vegis l' article que publicárem en lo número 23-any 11 d' esta Revista ab lo títol «NOVAS INÉDITAS DE ALGUNS ECLIPSIS Y COMETAS APAREGUTS A BARCELONA Y DE CERTAS PROFECIAS INDUBITADAS DE SAN VICENTS FERRER.»

detalls que, tothom estudiós de nostra historia, no pot menys de benehir la memoria d' aquell diligentissim sabi, al examinar l'interessant aplech diplomátich que ha últimament publicat lo docte académich D. Fidel Fita. Molt acertadament ha dit aquest senyor: « *La Seu de Girona, si be s' hi mira, habia estat personificada en Micer Alfonsello encara mes que en lo cardenal Margarit; la bondat del un, la grandesa del altre, la sabiduría y fermetát d' abdós deixarán llarch recort en los fastos de la Corona aragonesa.* » Los dos llibres de *Resolutiones Capituli Cathedralis Gerundensis* son prou recort pera venerar totstemp la memoria d' Alfonsello, empero las lletras patrias deuen estar agrahidas al inteligent editor que ha lliurat de la pols y del oblit tanta riquesa y, posant en activitat la vastíssima erudició qu'adorna son talent, ha tingut exemplar cuidado d'anotar tots los documents ab luminosas notas y concordancias aixís com ilustrarlos ab nous diplomas també inédits, criada cullita de las detingudas investigacions que, mogut de noble zel y singular constancia, ha practicat en los arxius de las Seus de Girona, Barcelona y Palma de Mallorca en lo general de la Corona d' Aragó y en los municipals de Gerona, Barcelona y Manresa. Aytal comble d' ilustració acreix en gran manera l' interés del que fulleja la obra, tant mes quant ja per sí, las actas contingudas en los CXX capitols de que aquella consta, venen á ser una enciclopedia auténtica de fets ignorats y de gran valor pera la historia ja civil, ja eclesiástica, ja científica, literaria ó artística de Catalunya, pera la general d'Espanya y fins pera la universal. Voldriam exposar aquí, una idea exacta del treball qu' acabem de llegir ab vera complacencia, pero semblant multiplicitat de temas nos priva de ferho cumplidament. Podém, n' obstant, apuntar que hi trobará preciosos datos qui estudií: lo moviment social dels remensas catalans, dels quals entre altres fets s'hi llegeix lo de la crema del antiquíssim arxiu de la Curia episcopal de Gerona; la historia local de la mateixa ciutat ja política, ja religiosa y per lo que respecta á aquesta última, dedica capítol apart, á las relacions y germandat entre dita Seu y la de Puy de França (1422-1606), á la administració de la Santa Crohada y á la organizació del clero en la primera d' aquellas diócesis; la historia de las Córts, parlaments y concilis á Catalunya; la de la guerra civil en temps de Joan II; la biografía dels prenotats ardiaca Alfonsello y cardenal Margarit junt ab la d'altres individus de las suas respectivas familias y entre aquestos últims, cal esmentar la vindicació que fa de D. Pere de Margarit y Fra Bernat Buyl, ocupantse á la vegada de Cristófol Colom ab gran oportunitat; la de las festas públicas com torneigs, y las reals, per exemple la de la coronació de la Reyna de Nápolis y la de la mort y exequias del rey Joan, religiosas com la de San Narcís la de la victoria naval de Negropont, la professó de las Creus submergidas en

la font del Carme, y las populares com las florals (entramadas) y cabalgadas del Rey dels esclaus negres. Per lo tocant á la literatura, ademés de descriure totas las obras del premit Cardenal y Canceller reyal Margarit, ho fa detingudament de la tan notable com oblida-da «*Templum Domini*» que 's conserva inédita en la Seu d' esta Ciutat, per lo qual ne publica lo primer capítol; parla d' un poeta llorejat fins ara desconegut, mestre Francesch Vidal que ho fou del rey Don Fernando; suministra bonas noticias pera la historia de la oratoria sagrada catalana, de la Universitat literaria y estudis gero-nins y dels orogens del teatre catalá. La numismática y l' astronomía també hi guanyan dignament sa part: pero mes encara d' un modo principalíssim y mereixedor de complerta lloansa, las bellas arts, al ocuparse en lo text y també en los apéndices á las 1 series: de la fábrica de la Seu de Gerona, de tots los artistas y arquitectos (mestres de fábrica) que tingué; del gran altar major estimat en mes que 'ls de San March de Venecia y de San Tomás de Cantorbery, del re-llojge, de l' orga, organers y organistas célebres de la mateixa Seu, de las estátuas del portal dels apóstols, y per fi, de la custodia ó tabér-nacle d' or degut al célebre argenter Francisco Ortal, 1 tot probat ab numerosíssims contractes, cartas, deliberacions y documents di-versos, tan importants com l' *inventari de la Tresoreria de la Seu* y altres y altres que seria llarguíssima sa sola enumeració.

Recomaném, per lo tant, aquest llibre als apassionats dels estudis històrichs, si bé la major recomanació ja la porta ell en sí mateix. Adquiréxeno prestament, segurs de que s' aunarán als elogis qu' imparcialment havém tributat á son reputadíssim autor. Dónalshi molt complerts la redacció de LA RENAIXENSA, desitjant admirar prompte la nova obra qu' anuncia en preparació ab lo títol de *Los Reys d' Aragó y la Ciutat de Girona*, per tal com, no creyém er-rarnos si nos aventurém á predir, será un perfecte complement de la qu' es objecte d' estas ratllas.

II. ANTIGUOS TRATADOS DE LA GAYA CIEN-CIA, por D. Manuel Milá y Fontanals. (Revista de Archivos, bibliotecas y museos, núm.^s del 19 al 22 del año VI-1876).

Si la historia de Catalunya, ab la obra del Sr. Fita, está d' enho-rabona, no menys sa literatura, ja que la ploma sempre maestrívola

1 Podem afegir respecte á la vida d'aquest artífice las noticias inéditas que indicá fem en altre de las notas de nostra monografía «*De la mort del infant en Carles.. princep de Viana etc.*» (Renaixensa, números 26 y següents del anv III.)

y fecunda d' un de sos mes capdals escriptors, lo nomenat Dr. Milá y Fontanals, ba produhit en dita Revista madrilenya, una preciosa monografia sobre los *antichs tractats de la Gaya Ciencia*. Donarémne ara, donchs, breu compte als lectors estudiosos.

Precisa, primerament, á manera d' introducció, l' assumpto de las obras respectivas de Huc de Faidit y Ramon Vidal de Besaudun (Besalú): «*Donatz proensals y Razos (Reglas ó dreita manera) de Trobar*» (principis del segle XIII), fentho després del Códich gramatical y poétich que Guillem Molinier redactá, (1324-56) per encàrrech de la companyia de Trobadors de Tolosa, intitulantlo *Flors del Gay Saber estiers dichas Leys d' amors*. Tenint, per fi, á la vista una moderna copia existent en la Biblioteca nacional de Madrit, del códice que contenia aquells tractats probablement anteriors al treball de Molinier, y se guardava, avans de l' infausta nit de Sant Jaume del any 35, en la dels P. P. Carmelitas d' esta ciutat, segons noticia del P. Villanueva: publica d' ells interessants extractes, suficients pera conéixerlos, ja qu' al present ho son ben poch ó gens, fins de molts erudits.

Composan la colecció los següents tractats:

I. *Mirall de Trobar* per Berenguer de Noya.— Es útil, com observa, un dels fragments que publica, pera ilustrar la historia de la llengua catalana.

II. *Regles* d' en Jofre de Foxá, (1285-91).

III. *Regles* den Ramon Vidal.

IV. *Compendi* de Castellnou (Johan).—D' aquest tractat ha vist també lo códice de la Biblioteca provincial de Barcelona, procedent de l' estingida de Carmelitas Descalsos que cita Villanueva en son *Viaje* t. 18, p. 237.

V. *Doctrina de cort* per Teramayguis de Pisa.

VI. *Doctrina de Trobar* per Ramon de Cornet, glosat ó corregit per Johan de Castellnou (1324-58).

VII. *Las Flors del Gay Saber* per Guillem Molinier.

VIII. *Diccionari* ordenat per en Jacme March en 1371.—Est autor, un dels fundadors dels Jochs Florals de Barcelona, vivia encara en 1395, segons apar d' una noticia inédita, temps ha recullida en l' arxiu municipal d' esta ciutat, qu' á seguiment publicquem: «*Rúbrica de deliberacions* feta en 1477, fol. ccii.—*De la gaya sciencia*.—Per mossen Jacme March fonch demanat á la Ciutat que per aquella fossen posades joyes per la Gaya sciencia per los mantenidors segons en lany passat ere stat fet. Lo Concell feu conclusió que per los grans cárrechs que la Ciutat portave e poch millorament quen asseguia, que dites joyes no fossen per la Ciutat donades, mas qui posar hi volgués que ho fahés.—Lib. int. MCCCLXXXV carta xxiii.»¹

¹ Avuy dia malaguanyadament perdut.

Y IX. *Torcimany* per Lluís d' Aversó.—Fou escrit com diu l' autor, *en llenguatge català* y no forma part del còdice de la Biblioteca nacional sino d' altre del Escorial.

D' entre los anteriors preceptistas, nos sembla recordar que D. Enrich de Villena en son *Arte de Trobar ó Gaya Sciencia*, (fraccions publicats per D. Gregori Mayans y Siscar en los *Orígenes de la lengua española*), s' oblidá d' en Ramon Vidal, de Teramanguis de Pisa, d' en Jacme March y de Lluís d' Aversó. Aixó sol nos demostra l' importancia de la Colecció d' Arts gramático-poéticas que presenta als erudits, lo savi catedrático de literatura d' esta Universitat literaria.

Felicitém, donchs, coralmant á nostre benvolgut mestre, per sa interessant obreta, digne d' eixir en mes amplas proporcions, á no esser fruit novell d' una visita literaria á la córt espanyola, tan curta com aprofitada.

ANDRÉU BALAGUER

Desembre de 1876.

CONSISTORI

DELS

JOCHS FLORALS DE BARCELONA

CONVOCATORIA PERA 'LS DEL PRESENT ANY

(XIXe DE LLUR RESTAURACIÓ)

DESITJOSOS de cumplir la comanda honrosa que 'l respectable Cos d' Adjunts se digná fernos en sessió ordinaria del dia 11 del mes de novembre darrer, anunciám la celebració dels JOCHS FLORALS DE 1877, los que, inseguint l' esperit de la Institució y la costum bèn establerta, serán regits per lo següent

CARTELL.

Lo dia 6, primer diumenge del mes de maig vinent, s' adjudicarán en la prenomenada festa poética los següents premis ordinaris,—qu' acostuma á costejar l' Excm. Ajuntament d' esta ciutat,—y 'ls extraordinaris oferts per las honorables Corporacions y entitats que més avall se dirán.

PREMIS ORDINARIS.

ENGLANTINA D' OR. Otorgada será al qui haja trovat ab més acert sobre qualsevol dels fets històrichs, usatjes ó costums de la Terra

Catalana, preferintse en igualtat de mérit, la poesia escrita en las formas narratives de romanç ó llegenda.

VIOLA D' OR Y PLATA. Se 'n ferá present al autor de la mellor composició lírica, sia religiosa ó bè moral.

FLOR NATURAL. D' est premi d' honor y cortesia mereixedor ne será qui resulte ésser autor de la més inspirada poesia sobre tema que 's deixa al bon gust dels trovadors.—Lo qui obtinga aquest premi se servirá ferne present á la dama de sa elecció, la qual, proclamada *Reyna de la Festa*, com d' antich s' acostumava, voldrá entregar los restants premis als qui 'ls hajan guanyats.

PREMIS EXTRAORDINARIS.

COLECCIÓ COMPLETA DELS MÉS CELEBRATS POETAS ANTICHS Y MODERNS. Ofereix aquest premi la Exma. Diputació provincial de Barcelona al autor del poema que reunesca més estimables condicions.

BALLESTA D' OR. Al Autor de la mellor *Oda á 'N Dalmau de Creixell*, ab motiu de la part que prengué en la batalla de las «Navas de Tolosa», li será concedit est premi assignat per la Exma. Corporació de la provincia de Girona.

LLIRI DE PLATA DE TRES FLORS. No adjudicada en l' anterior certámen, torna á oferir esta joya la Exma. Diputació provincial de Lleyda al qui componga la mellor poesia que cante qualsevol dels fets que componen la *Historia de Lleyda ó de sa provincia*.

ROSA D' OR Y PLATA. S' entregará aquest present de la Exma. Corporació d' Alacant al qui haja treta una *Cansó del treball* que, á son mérit literari, unesca més eminent caracter popular.

MEDALLA DE PLATA. A qui resulte haver escrit en prosa catalana lo mellor estudi crítich sobre 'l següent tema: *Teatre Catalá.—Sas tradicions.—Son estat actual.—Fins ahont es convenient son conreu*, s' entregará aquest premi del «Ateneo Barcelonés», ja qu' en l' anterior concurs, sóls fou concedit un accéssit.

PLOMA D' OR Y PLATA Y TÍTUL DE SOCI DE MÈRIT DEL «CENTRO DE LECTURA» DE REUS. Guanyará una y altra distinció, no concedidas en lo prop-passat concurs, l' autor de la mellor poesia que cante un assumto referent á Reus, ó que tinga relació ab la mateixa ciutat; y, en defecte de composició especialment acreeedora al dit premi, lo Consistori ferá us de l' autorisació ilimitada ab que la Societat ofertora l' ha honrat, discernint aquell á la poesia que 'n crega con-digne.

COLECCIÓ D' OBRAS TRIADAS ORIGINALS DE CELEBRATS ESCRITORS. La Redacció de la Revista catalana «La Renaixensa» ofereix aquest premi al autor de la mes bella narració ó del mellor aplech de narracions d' epissodis catalans del segle actual en que 's done més

importancia á la part imaginativa que á la de investigació y crítica histórica.

A més dels enunciats premis podran ésser concedits ACCÈSSITS Y MENCIONS HONORÍFICAS, segons lo resultat del certámen.

Las composicions deurán ésser inéditas y escritas en antich ó modern catalá literari d' est Principat, Mallorca ó Valencia, ó en qualsevol dels dialectes de nostre idioma, ab tal que 'ls autors, evitant l' influencia d' altres menas de parlar estranyas al país de la llengua d' Oc, procuren escriurelas de la manera mes semblant al antich provensal ó catalá literari.

S' adreßarán las composicions al Secretari d' est Consistori—carrer de Trafalgar, número 28, pis baix, porta segona,—avans del mitjdia del 1 d' abril vinent, acompanyada cada una d' un plech clos que contindrà 'l nom del autor y durá en lo sobrescrit lo títul y lema corresponents á la mateixa.

Los plechs adjuntats á las obras no premiadas serán públicament cremats, després d' oberts los que correspongan als autors premiats y de proclamarse 'l nom d' aquestos.

Lo Consistori 's reserva per durant un any la propietat de las obras premiadas.

Fou escrita y firmada la present en la ciutat de Barcelona, lo dia 1 de janer del any 1877 per los set Mantenedors.

ANTONI ROS DE OLANO, *President*.—GONZALO SERRACLARA.—VICENS BOIX.—FRANCISCO MIQUEL Y BADÍA.—ANDREU BALAGUER Y MERINO.—JOSEPH BLANCH Y PIERA.—JOAQUIM RIERA Y BERTRAN, *Secretari*.

NOVAS

Que la literatura catalana y totas las manifestacions de la mateixa constituhescan un fet antipátich pel *Diari de Barcelona*, ho compreném: lo que no compreném es que ni tant sols constituhescan per ell un fet.

¿ Perqué será que la *Revista de Espectáculos*, publicada en l' Almanach que ha repartit aquest any á sos subscriptors, no fa la mes insignificant menció del Teatre Romea? ¿ Perqué será que al costat d' una detallada explicació de totas las obras italianas ó castellanas representadas en teatres d' hivern y d' estiu, no hi há ni un recó vergonyant per las catalanas?

No fora mal que en contes de dirse 'l *Diari*, *Diari de Barcelona* á secas, se digués *Diari de Madrid* en Barcelona.

Lo jove y distingit advocat de Figueras, D. Enrich Serra y Causa, ha publicat en un tomet de mes de 158 planas, que 's ven al reduhit preu d' un ral, un *Almanaque y guia del Ampurdan, para el año de 1877*. Una indicació de las principals materias en ell contingudas, dirá meilor que res mes la utilitat de aquesta publicació. Además d' alguns articles literaris y duas ó tres poesietas, y d' una carta geogràfica del partit judicial de Figueras, conté una llista de tots los pobles que d' ell depenen ab noticias estadísticas sobre cada un d' ells, nota dels que hi exerceixen cárrechs públichs en l' ordre judicial, municipal y administratiu, de las empresas de transports que posan en comunicació á dits pobles ab lo cap de partit, una guia completa d' aquest ab indicacions sobre los distints serveys

públichs en ell establerts, lleys vigents sobre cassa y pesca y regulant l' impost de cédulas personals, una ressenya dels principals aucells que deurian conservar-se en aquella provincia en benefici de la agricultura, ressenya massa científica pera que de sa publicació pogan esperarsen los fruyts que 'l colector se proposa obtenirne, á lo qual no ha de ser poch obstacle la falta de indicació dels noms vulgars catalans ab que son coneguts los aucells inclosos en la llista; y una completa secció de anuncis.

LO CERTÁMEN CLAVÉ nos ha passat las següents bases pera 'l *Concurs musical* que ha de tenir lloch en un dels matins de la primavera vinenta:

1. Premi de un pom de rosellas de plata al autor del coro á quatre veus solas (tenor primer, tenor segon, barítono y baix), sobre la lletra de la composició titulada: *Los Llenyaters*, premiada en lo concurs literari.

2. Premi d' una branca de llorer y altre de roure, de plata, entrellassadas, al autor de la més inspirada y grandiosa cantata per coro á quatre veus ab accompanyament de gran orquesta, composta sobre la poesia *Catalunya*, premiada en lo dit concurs.

3. Premi extraordinari: una ploma de plata y or oferta per varios artistas y aficionats, á la més característica y correcte *sinfonía* á gran orquesta que per son estil popular y festiu, duració ó algun altra qualitat, sia més propia en concepte del Jurat pera ser executada ab éxit en los concerts de Euterpe.

4. Lo coro á veus solas deurá tenir colorit y sabor popular, sens que 'ls autors descuidin la correcte y propia armonisació.

5. En las poesías de orquesta tindrán en compte los compositors lo notable adelanto marcat en nostra época, en la instrumentació, y podrán donar á aqueixa interessantíssima part de la composició la importancia que reclama, sens perdrer de vista lo carácter popular dels concerts de Euterpe.

6. Desde 'l dia de la publicació del present cartell fins al 4 del próxim mes de Mars, á las 12 del dia, serán admesas las composicions que 's presenten optant als premis oferts, en la Secretaria de la *Societat coral de Euterpe*, carrer de Xuclá, num. 15, pis 4.^t

7. Deurá accompanyar á cada partitura un plech clos contenint

lo nom de son autor. En la carpeta constará lo mateix lema que aquella porti.

8. Las composicions premiadas s' estrenarán en los concerts de la próxima primavera, y durant un any no podrán executar-se públicament en altra part. Passat aqueix termini, los autors recobrarán la propietat de sas obras, pero sens exigir á la *Societat Euterpe* alguna retribució per continuar servintse d' aquellas quant ho estimi favorable á sos interessos.

9. Los premis serán entregats en un concert extraordinari que en honor dels autors llorejats se celebrará en lo mes de Abril próxim.

10. Los plechs que contingan lo nom dels autors no premiats serán cremats públicament, terminat lo acte de la repartició de las joyas.

Lo Secretari de la Societat coral de Euterpe, IGNACI PI.—Lo Secretari del Jurat musical, JOSEPH RODOREDA.

Publiquém ab lo major gust la següent convocatoria:

«LA MISTERIOSA, inseguint la costum establerta desde sa instalació, obra en lo present any de 1877 un certámen literari, al qual convida á tots fos escriptors catalans, y que será regit per lo següent CARTELL.

La vetlla de la diada de Sant Jordi, patró de Catalunya, que s' escau enguany al dilluns 23 d' Abril, tindrà lloch en un dels locals de la Societat, la distribució als autors dels mellors treballs literaris que 'ns haurán sigut enviats, los premis que seguidament s' expresan.

UNA MEDALLA DE PLATA, AB L' ESCUT DE LA SOCIETAT. S' adjudicará á la mellor poesia religiosa inspirada en lo Llibre de Judit.

UN BROT DE ROURE DE PLATA. Ne será guanyador lo mellor romans ó romansos històrics cantant la defensa de Barcelona en 1713 ó algun de sos epissodis.

UNA COPA DE PLATA. Será entregada al qui resulte haver feta la mellor poesia amatoria.

De més á més, la Societat ofereix, deguts á la iniciativa particular d' alguns Senyors Socis, los següents

PREMIS EXTRAORDINARIS

UN LLIRI DE PLATA, que 's concedirá á la mellor poesia lirica religiosa.

COL-LECCIÓ DE LES «OBRAS DE ANTAÑO,» que s' entregaran al autor que resulte ésser de la mellor cansó d' estil popular.

UNA LIRA D' OR, que, en bona memoria d' en Felip Pirozzini, (q. a. c. s.), s' adjudicarà á la mellor elegía, qual tema queda al arbitre dels autors.

UNA ARTÍSTICA AGULLA D' OR, que 's donarà al autor de la mellor poesia que cante, ab esperit catalá, la independència de la patria.

UNA COL-LECCIÓ DE NOVELES DE WALTER SCOTT, que guanyarà la mellor poesia jocosa.

UN ANELL D' OR AB SEGELL, que s' adjudicarà á la mellor comedia en un acte y en vers, de curtes dimensions y representable.

UN MEDALLÓ DE PLATA, que l' obtindrà qui haja fet en prosa 'l mellor cuadro de costums barcelonines.

Se concediran los accésits y mencions que 'l Jurat crega ben merecuts.

Tots los traballs deurán estar escrits en catalá, ésser inèdits y portar un lema ó divisa que 's llegirá també en lo plech clos que continga 'l nom del autor.

Los traballs premiats quedarán de propietat de la Societat durant un any, contador desde 'l dia de la festa.

Los autors de les composicions premiades, quals noms no constessen en lo plech corresponent, perdrán tots los drets al premi ó accésits que 'ls haurian sigut adjudicats.

Les composicions obtants als premis senyalats, deurán ser enviades, avants del mitxdia del 8 d' Abril del present any, al Secretari del Jurat—Plassa del Duch de Medinaceli, 4, 1er.—

Fou fet y firmat lo present CARTELL en la Ciutat de Barcelona, als 15 de Janer del any del Senyor de 1877.

Lo President, RAMON PICÓ Y CAMPAMAR.—FRANCISCO MANDRI.—JOAN SARDÁ.—FERRAN SELLARÉS, *Pbre.*—FRANCESCH MATHEU, *Secretari.*

Hem rebut lo bando, en catalá, de las festas que pera la próxima temporada de Carnestoltas se va á publicar á Lleyda.

Pláunos que nostra llengua se vagi introduhint en tota classe de documents públichs, puig es aquest son millor medi de propaganda.

Lo periódich de Madrid *La Mañana*, que destina sa primera plana á treballs de arts, literatura y ciencias, inserta un excelent article de D. Víctor Balaguer en que dona curiosas noves sobre la vida y obras poéticas del famós trovador Guillem de Cabestany.

Desitjem qu' aqueix treball no sia l' últim dels que 's dongan á coneixer en dita publicació referents á nostra antiga y moderna literatura, y ho desitjem tant mes respecte d' aquesta última, quan tant poch s' ha fet á Madrid pera propagarla y es l' autor del treball á que aludim lo qui mes titols y competencia té pera parlarne en publicacions periódicas, quan ja ho ha fet dintre una de las Corporacions mes respectables d' Espanya.

Lo número corresponent al Desembre de *La Llumanera de Nova York*, vé aumentat ab un suplement destinat á commemorar la traslació de las cendras d' en Clavé, figuranhi, á mes d' un gran grabat ahont orlan lo retrato del músich-poeta unas alegorías referents á sas principals composicions y de la vista del monument sepulcral que se li ha aixecat, una biografía feta per D. Apeles Meetes, y las mes notables composicions poéticas del plorat compositor.

Tant per aixó, com per los altres treballs que dit número conté, entre 'ls quals es de notar una correspondencia referent á la formació á Cárdenas, (Isla de Cuba), de una societat catalanista de beneficencia y de propaganda literaria, es altament notable dit número que vé á aumentar, si cab, l' importancia d' una publicació que honra á sos redactors y á la terra que tant amor los inspira.

S' han estrenat últimament las produccions dramáticas següents:

Al Odeon *Un pobre diable* pessa en un acte, *L' adoració dels reys d' Orient* epissodi en tres quadros y en vers y *Jesús en lo temple ó'l Noy perdut*, drama en tres quadros y en vers; y en lo teatre Espanyol, *La filla del mar*, drama d' espectacle y *Lo Cantó*, pessa en un acte del Sr. Verdú.

En lo teatre del *Ateneo Tarraconense de la classe obrera*, s' ha posat també per primera volta en escena, un drama en tres actes de D. R. Roig y Ferré, titolat *La fira de Verdú*; y á Valencia las tres pessas en un acte *Els quintos de Patraix*, *Les chiques del entresuelo* del Sr. Escalante y *Un francés en Almasera*.

En l' *Ateneo de Valencia* s' ha posat á discussió lo tema següent: «Estado actual de la comedia valenciana y rumbo que debe seguir para formar una verdadera escuela dramática.» En una de las sesiones usá de la paraula D. Constantí Llombart.

Veyém ab gust com Alacant segueix á sa germana Valencia en amor á las lletras patrias. Está á punt d' estrenarse en aquella capital una comedia de D. Juan Colom titulada: *Lo que fa la roba*.

Lo dia 29 del corrent se celebrá en lo Saló de Cent de la Casa de la Ciutat, la vetllada literaria y musical organizada per la Junta Directiva del Institut catalá d' artesans y obrers pera donar á conèixer l' estat d' avens dels alumnos de las classes de música y declamació.

Presidia l' Exm. é Ilm. Sr. Bisbe de la Diócessis, qu' es aixís mateix President del Institut, fentli costat los Exms. Srs. Capitá general, Gobernador de la Provincia, Alcalde y Vice-President accidental de la Comisió Provincial.

Lo concert dirigit per l' organista de la Catedral Basílica, Sr. Barba, consistí en triadas pessas vocals é instrumentals, desempenyadas aquestas per los distingits professors y aquellas per las alumnas senyoretas María Nadal, María Serrallonga, Adela Aldape y Teresa Faurés, y en la recitació de las poesías, *L' orfe*, catalana, per l' alumno Joan Porta, *Moïse sauvé des eaux*, francesa, per l' alumno Enrich Solá, y la declamació d' un quadro del conegut poeta Sr. Alcántara per las alumnas senyoretas Pilar Trubat y Madrona Vilá. Finalisá tant agradable vetllada ab un chor cantat per 150 alumnos d' abdós sexes, titolat *Himne á la industria*, de lletra catalana y música del indicat Sr. Barba.

En la galería próxima al Saló s' hi veyan unas taulas ab mostres de brodats y dibuixos que donotaban los progressos dels que concurreixen á las escolas del Institut que tant de bé está destinat á reportar á nostras classes populars.

Havem tingut ocasió d' admirar las quatre preciosas joyas que la *Societat coral d' Euterpe* concedeix als poetas y músichs que resulten premiats en lo *Certámen Clavé* d' enguany. Consisteixen en una

copa d' ébano ab adornos é incrustacions de plata, un pom de pen-
saments, altre ramell format per una espiga sobredaurada y dos
rosellas y finalment, dos brots agermanats, un de llorer y altre de
roure, tots també de plata, entrellasats ab graciosas cintas doradas
que contenen l' inscripció de dit certámen. L' argent de que son
fetas aytals pessas se veu oxidat, colorit ó abrillantat en alguns tochs
y detalls ab tal exactitut é imitació del natural, especialment en l'
última d' ellas, que demostran un bon zel y una suma delicadesa d'
execució per part del artista plater, D. Jaume Planas y Prat, jove d'
molt mérit que las ha concebudas y treballadas. Felicitémlo coral-
ment, ja que los indicats premis son, á nostre judici, dels mes nota-
bles que s' haurán donat en los certámens literaris ó artístichs de
esta Capital.

Recomanem á la joventut que 's dedica al estudi de la llengua
castellana, la gramática que ab lo títol de *Espejo de una alma refle-
jado en el lenguaje*, ha publicat D. Fernando Monmany y Carce-
reny. Aquesta obra en sa part didáctica, está desenrotllada ab tant
acert, que converteix en amena sa natural aridés.

SUMARI

GAYETÁ VIDAL VALENCIANO.	Lo mon invisible en la litera- tura catalana.	1
J. RIERA Y BERTRAN.	Debem insistir.	19
JOSEPH BALARI Y JOVANY.	M. T. Tiro.	24
A. AULESTIA Y PIJOAN.	Lo moviment literari catalá en 1876.. . . .	37
JOSEPH M. ^a MASERAS.. . . .	Per ella.	52
FRANCESCH UBACH Y VINYETA.. . . .	Lo ball de la vida.	55
JOSEFINA NUVIOLA.	Amor.	58
MARÍA DE LLUCH.	Viudesa.	59
JOAN SARDÁ.. . . .	Bibliografía. ^s	60
ANDREU BALAGUER.	Idem.	66
	Consistori dels Jochs Florals de Barcelona.	71
	Novas.	74